

Opinnäytetyö (AMK)

Media-alan koulutus

Yhteisöviestintä

2020

Mari Villanen

GRAAFISTA SUUNNITTELUA SELKOKIELEN KÄYTTÄJILLE

– taideyhdistys Kettukin visuaalinen ilme

Mari Villanen

GRAAFISTA SUUNNITTELUA SELKOKIELEN KÄYTTÄJILLE

- taideyhdistys Kettukin visuaalinen ilme

Selkokielen tarve on lisääntynyt Suomessa viime vuosien aikana. Lisääntyneeseen tarpeeseen ovat vaikuttaneet yhteiskunnalliset muutokset, kuten maahanmuuton lisääntyminen, väestön ikääntyminen ja nuorten heikentynyt lukutaito.

Tämä opinnäytetyö tarkastelee selkokieltä visuaalisesta perspektiivistä. Opinnäytetyön toimeksiantajana on Kettuki ry, joka edistää erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kulttuurisia oikeuksia ja tuo heidän taidettaan tunnetuksi valtakunnallisesti sekä kansainvälisesti. Yhdistyksen edustamat taitelijat ovat selkokielen käyttäjiä, jolloin myös viestinnän tulee olla heille saavutettavaa. Opinnäytetyön kirjallinen osa paneutuu selkokielen periaatteisiin ja tutkii selkojulkaisuille tarkoitettuja visuaalisia ohjeita. Kirjallinen osa luo pohjan opinnäytetyön teososalle, joka on toimeksiantajan uudistettu visuaalinen ilme. Tavoitteena oli luoda kiinnostava, erottuva, tunnistettava ja saavutettava visuaalinen ilme kaikille kohderyhmille.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisilla visuaalisilla ratkaisuilla graafisesta suunnittelusta saa saavutettavaa. Lisäksi selvitettiin, miten taideyhdistyksen visuaalisesta ilmeestä saadaan entistä yhtenäisempi ja selkeämpi kaikille kohderyhmille. Näihin kysymyksiin pyrittiin vastaamaan hakemalla tietoa verkosta, kirjallisuudesta ja selkokielen koulutuksista. Lisäksi lähteenä käytettiin selkokielen asiantuntijoiden, alalla työskentelevien ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden näkemyksiä.

Opinnäytetyön prosessi osoitti, että selkojulkaisun ei tarvitse olla tylsää, eikä graafisen suunnittelijan tai organisaation omasta visuaalisesta tyylistä tarvitse luopua. Ammattilaiset korostavat kuitenkin, että vaihtelevia kirjaintyyppejä, kirjavia taustavärejä ja turhan koristeellisia visuaalisia ratkaisuja on syytä välttää. Jotta selkojulkaisusta saadaan visuaalisesti saavutettava, teksti vaatii ympärilleen selkeitä taitollisia ratkaisuja, laadukasta typografiaa, toisistaan ja taustastaan erottuvia värejä sekä osuvia valokuvia tai kuvituksia.

Toimeksiantajan selkeän ja yhtenäisen viestinnän tavoitteet vaativat visuaalisia uudistuksia värihin, logoon, typografiaan ja graafisiin elementteihin. Lopuksi visuaalinen ilme koottiin graafiseen ohjeistoon, joka jäsentää ja yhtenäistää entisestään taideyhdistyksen visuaalista viestintää.

ASIASANAT:

Selkokieli, selkojulkaisu, saavutettava, erityistä tukea tarvitseva, visuaalinen ilme ja graafinen suunnittelu

BACHELOR'S / MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Film and Media

2020 | 44+7

Mari Villanen

GRAPHIC DESIGN FOR EASY LANGUAGE USERS

- art society Kettuki's visual look

The need for easy language has increased in Finland in the past years. Changes in society, such as increased immigration, aging of population and weakened literacy skills among adolescents have all had an impact for this necessity.

This thesis examines easy language from visual perspective. The client of this thesis is the art society Kettuki. Kettuki helps people with intellectual or learning disabilities to inform them of their cultural rights, and to popularise their art nationwide and worldwide. The artists represented by this society are easy language users, in which case the communication needs to be accessible. The written part of this thesis delves into the principles of easy language, and investigates the visual instructions for easy read publications. This written part creates the basis for the work, which is the client's renewed visual look. The goal was to create an interesting, distinct, identifiable and accessible visual look for all target audiences.

The purpose of this thesis was to find out in what visual solutions one can use to make the graphic design more accessible. The goal was also to find a way to make Kettuki's visual look more uniform and clear to the all target audiences. The solution to these issues was looked up on the internet, from various literary sources and from easy language education material. Additionally, easy language experts, people working in the industry and views from experts by experience were used as a resource.

Process of the thesis showed, that easy language doesn't have to be boring. Graphic designers and organizations don't have to compromise their visual look to be accessible. Professionals still highlight the fact that elements like changing fonts, bright background colours and too decorative visual solutions are to be avoided. To make the easy read publication accessible, the text needs clear solutions for layout, quality typography, colors that stand out from each other and from the background, and appropriate photos and illustrations.

Client's needs for clear and uniform communication demand visual changes to colours, logo, typography and graphic elements. Visual look was finally combined into a graphic guideline, which construes and unifies the art society's visual communication.

KEYWORDS:

Easy language, easy read publication, accessible, people with intellectual or learning disabilities, visual look and graphic design

SISÄLTÖ

SANASTO	5
1 JOHDANTO	6
2 TYÖN TAUSTA	8
3 SELKOKIELI	10
3.1 Tarve ja käyttäjäryhmät	12
3.2 Saavutettavuus	13
3.3 Muisti ja lukutaito	14
3.4 Tiedonvälitys ja julkaisut	15
4 SELKEÄN GRAAFISEN SUUNNITTELUN PERIAATTEITA	17
4.1 Typografia, taitto ja teksti	18
4.2 Värit	24
4.3 Selkokuvat	26
5 TEOSOSA – KETTUKIN VISUAALINEN ILME	29
5.1 Visuaalisen viestinnän nykytila	30
5.2 Aineiston hankinta	32
5.3 Visuaalisen ilmeen elementit	33
5.4 Graafinen ohjeisto	39
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	41
LÄHTEET	45

LIITTEET

Liite 1. Kettukin graafinen ohjeisto

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO

ADHD	ADHD-tutuksi.fi -verkkosivujen suora määritelmä: ADHD:lla tarkoitetaan aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriötä, josta käytetään myös nimitystä tarkkaavuus- ja yliaktiivisuushäiriö. ADHD lyhenne tulee englanninkielisistä sanoista Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD-tutuksi 2018).
Erityistaidetoiminta	Kettuki määrittelee erityistaidetoiminnan seuraavasti: Alaan kuuluu kehitysvammaisten, autismin kirjon henkilöiden sekä laaja-alaisia oppimishäiriöitä omaavien henkilöiden taidetoiminta. Erityistaidetoiminnan käsite kuvaa toiminnan rakenteellista tasoa, jossa taide syntyy tuetussa ympäristössä. Itse taiteilijat ja/tai taide ei tarvitse erityis- liitettä (Kettuki ry 2020, a).
Erityistä tukea tarvitseva	Kettukin määritelmä: Kehitysvamman, autismin kirjon sekä laaja-alaisia oppimishäiriöitä omaava henkilö (Kettuki ry 2020, a). Suomen sosiaali- ja terveysministeriön määritelmä: Tarkoitetaan henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- tai terveydenhuollon palveluja. Vaikeus voi aiheutua siitä, että henkilöllä on kognitiivinen tai psyykinen vamma tai sairaus, vakava päihdeongelma tai hän tarvitsee useaa tukimuotoa samaan aikaan (Suomen sosiaali- ja terveysministeriö 2020).

1 JOHDANTO

”Jokaisella ihmisellä on oikeus ymmärrettävään tietoon, mikä on itsenäisen elämän ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen perusedellytys” (Selkokeskus 2015, a).

Selkokieltä käyttää Suomessa 650 000–750 000 ihmistä. Selkokeskuksen tuoreimman tarvearvion mukaan selkokielen tarve on lisääntynyt viime vuosina ja siihen ovat vaikuttaneet esimerkiksi väestön ikääntyminen, maahanmuutto ja nuorten heikentynyt lukutaito. (Selkokeskus 2015, b.)

Opinnäytetyön toimeksiantajana on Kettuki ry, joka edistää erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kulttuurisia oikeuksia sekä tuo heidän taidetta tunnetuksi valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Kettukin edustamat taiteilijat ovat selkokielen kohderyhmää, jolloin myös viestinnän tulee olla heille saavutettavaa.

Opinnäytetyön kirjallisessa osassa tarkastellaan selkokieltä graafisen suunnittelijan perspektiivistä. Opinnäytetyön teoriaosa paneutuu selkokielen periaatteisiin ja tutkii selkojulkaisuille tarkoitettuja visuaalisia ohjeita. Teoriaosa luo pohjan opinnäytetyön teososalle, joka on Kettukin visuaalinen ilme. Tavoitteena on luoda kiinnostava, erottuva, tunnistettava ja selkeä visuaalinen ilme kaikille. Uusi visuaalinen ilme pitää sisällään logon, värit, typografian ja graafiset elementit. Ilme kootaan graafiseen ohjeistoon, jonka tarkoitus on olla apuna viestinnän suunnittelijoille. Lisäksi ohjeisto jäsentää ja yhtenäistää Kettukin visuaalista viestintää, katso liite 1.

Opinnäytetyön pääpaino on visuaalisuudessa. Työ on rajattu visuaaliseen saavutettavuuteen, kuten taittoon, typografiaan, väreihin ja kuvalliseen ilmaisuun. Kuvallisella ilmaisulla tarkoitetaan valokuvia, kuvituksia ja graafisia elementtejä. Työn ulkopuolelle jäävät verkkosivujen visuaalisuus, verkkosivujen käyttöliittymän suunnittelu ja liikkuva kuva. Graafisen ohjeiston toteutuksessa on huomioitu teknisen saavutettavuuden tärkeimmät seikat. Teknisellä saavutettavuudella tarkoitetaan esimerkiksi verkkosivujen tai digitaalisten materiaalien käyttöä teknisten apuvälineiden kanssa. Rajaus opinnäytetyöhön tehtiin Kettukin tarpeiden ja tutkijan kiinnostuksen mukaan.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaisilla visuaalisilla ratkaisuilla graafisesta suunnittelusta saa saavutettavaa. Lisäksi selvitetään, miten taideyhdistyksen visuaalisesta ilmeestä saadaan entistä yhtenäisempi ja selkeämpi kaikille kohderyhmille. Tutkimuskysymyksiin pyritään vastaamaan eri menetelmiä ja useita eri lähteitä.

tä käyttäen. Tutkimukseen haetaan taustatietoa verkosta, kirjallisuudesta ja selkokielen koulutuksista. Lähteenä käytetään myös kokemusasiantuntijoiden näkemystä. Opinnäytetyön tekijä konsultoi useita alan osaajia, kuten Selkokeskuksen asiantuntijoita ja alalla työskenteleviä henkilöitä.

Selkokieli valikoitui aiheeksi ajankohtaisuuden ja lisääntyneen tarpeen vuoksi. Aiheen valintaan liittyy myös opinnäytetyön tekijän oma kiinnostus ja uteliaisuus. Tekijän tavoitteena on syventää omaa osaamista, erikoistua ja jakaa aiheesta tietoa. Toimeksiantajan tarpeet tukevat opinnäytetyön tekijän ammatillista kehittymistä ja tuovat työlle merkityksellisyyden. Opinnäytetyön tekijä haluaa toteuttaa arvomaailmaansa soveltuvan opinnäytetyön. Kettuki on tekijälle entuudestaan tuttu toimija, joka tekee arvokasta työtä erityistaidetoiminnan saralla edistäessään erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden taiteen harrastamista, opiskelua ja työskentelyä.

2 TYÖN TAUSTA

Olen ollut graafisen alan yrittäjä yli kymmenen vuotta. Olen työskennellyt laajasti graafisen suunnittelun eri alueilla. Ensikosketuksen selkokieleen sain vuonna 2015, kun Kettukin toiminnanjohtaja *Päivi Lilja* otti minuun yhteyttä graafisen suunnittelun merkeissä. Yhdistyksellä oli tarve uudistaa silloista logoa, värimaailmaa ja verkkosivuja. Huomasin tuolloin olevani uuden asian äärellä, sillä minulla ei ollut täysin käsitystä siitä, mitä graafinen suunnittelu on selkokielen käyttäjille ja mitä siinä pitää ottaa huomioon. En myöskään ollut saanut aiheesta oppia opiskeluni aikana.

Tämän uudistusprosessin jälkeen olen ollut laajasti mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa Kettukin visuaalista viestintää. Näiden viime vuosien aikana Kettukin viestintä on muovautunut pikkuhiljaa selkeämpään ja tunnistettavampaan suuntaan. Viestintää on kehitetty yhdistyksen tarpeiden, uudistuksien sekä minun ammatillisen kehityksen myötä.

Kettukin visuaalisen ilmeen uudistus, jota käsittelen tässä opinnäytetyössä sai alkunsa vuonna 2017, kun yhdistyksen viestintäsuunnitelman toteutusta lähdettiin suunnittelemaan. Viestintäsuunnitelma tehtiin työryhmän kanssa, johon myös minä kuuluiin. Edustin ryhmässä graafisen alan osaamista. Viestintäsuunnitelman visioksi muodostui, että Kettukilla on tavoitteena viestiä kokonaan selkokielellä vuoteen 2022 mennessä. Jotta tämä visio toteutuisi, tulisi Kettukin visuaalista viestintää kehittää vielä enemmän saavutettavampaan suuntaan. Ehdotin työryhmälle opinnäytetyöni aiheeksi yhdistyksen visuaalisen ilmeen uudistusta ja se hyväksyttiin. Tässä vaiheessa omat taitoni graafisena suunnittelijana olivat vahvistuneet entisestään selkokielisen suunnittelun parissa ja halusin kehittää itseäni lisää tämän aiheen ympärillä sekä viedä Kettukin ilmettä entistä saavutettavampaan suuntaan.

Kettuki ry

Kettuki ry on taideyhdistys, joka edistää erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden asemaa ja taiteen yhdenvertaisuutta valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Kettuki on erityistaidetoiminnan alan edunvalvoja, joka ylläpitää valtakunnallista asiantuntijaverkostoa. Kettukin toiminnan lähtökohtana on tukea taiteen opiskelua ja harrastamista, kouluttaa ja konsultoida sosiaali-, kulttuuri- ja kehitysvamma-alan toimijoita, tiedottaa erityistaide-

toiminnan tapahtumista sekä ylläpitää taidekokoelmaa. Lisäksi yhdistys tuottaa ja julkaisee erityistaidetoiminnan julkaisuja.

Yhdistys perustettiin vuonna 2002 Kehitysvammaisten taiteilijoiden tuki ry -nimellä. Vuonna 2016 yhdistyksen viralliseksi nimeksi lyhennettiin Kettuki ry. Yhdistyksen toimipiste sijaitsee Hämeenlinnassa. (Kettuki ry, vuosikertomus 2016, 3.)

Verkoston toiminta

Kettuki ylläpitää valtakunnallista asiantuntijaverkostoa, jossa on mukana erityistaide-toiminnan verkoston toimijoita. Kettuki on erityistaidetoiminnan edunvalvoja ja edistää verkoston ajankohtaisia asioita (Kettuki ry 2018, b). Verkostotoiminnan keskeinen tavoite on nostaa erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ja taiteen alan arvostusta sekä jakaa jäsenien kesken erityistaidetoiminnan kokemuksia ja osaamista (Kohti yhdenvertaista taidetta, Kettukin strategia-asiakirja 2016–2020 2015, 10).

Kettuki järjestää yhdessä verkoston kanssa vuosittain verkostoseminaarin, johon kutsutaan taide-, kulttuuri- ja sotealan asiantuntijoita ympäri maailmaa. Seminaareissa tutustutaan muihin toimijoihin ja kuullaan alan ajankohtaisia aiheita. (Kettuki ry 2018, c.)

3 SELKOKIELI

Kielen eri muotoja on useita. Esimerkiksi keskustelutilanteissa eri kielimuodot saattavat vaihdella luontevasti *yleiskielen* ja rennon puhekielen välillä. Valtaväestö käyttää ja ymmärtää kuitenkin yleiskieltä ja sillä on yhteys kirjakieleen. (Virtanen 2014, 11.)

Kotimaisten kielten keskus kertoo verkkosivuillaan yleiskielestä seuraavasti:

Yleiskieli on kielimuoto, jota käytetään muun muassa sanomalehtien, television ja radion uutisissa, oppikirjoissa, tietokirjoissa, asiakirjoissa, käyttöohjeissa ja tiedotteissa. Se on keskeisiltä muoto- ja rakennepiirteiltään tietynlaista kieltä, jota opitaan kirjoittamaan koulussa ja jota ymmärretään murrealueesta riippumatta. Samassa merkityksessä käytetään joskus sanaa kirjakieli (Kotimaisten kielten keskus 2018, a).

Valtaväestölle suunnatun kielen pitäisi siis olla yleiskieltä, mutta siitä huolimatta se voi olla joskus vaikeasti ymmärrettävää. Kun yleiskieleen sekoitetaan sanastoa, joiden ymmärtäminen vaatii asiantuntemusta, syntyy *erikoiskieli* (Selkokeskus 2015, c). Ongelmia ilmenee yleiskielen ja erikoiskielen välillä siten, että esimerkiksi viranomaiset käyttävät sanastoa, joille ei ole selkeää yleiskielen vastinetta tai suomenkielinen tiedesanasto ei kehity luonnollisesti englannin kielen rinnalla. Erikoiskieli on tarkoitettu ymmärrettäväksi asiantuntijoiden välisessä kommunikaatiossa (Sainio 2013, 10–11).

Yleiskieltä helpommin ymmärrettävää on *selkokieli*. Selkokieli on tunnustettu omaksi kielimuodoksi, jonka tarkoitus on olla apuna erityistä tukea tarvitseville, joille yleiskieli on liian hankalaa. (Virtanen 2014, 16–17.)

Selkokeskuksen mukaan (Selkokeskus 2015, c) ”selkokieli on yleiskieltä helpompaa suomea. Selkokieli on suomen kielen muoto, jossa kieltä on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä”. Selkokieltä tarkempi käsite on *selkosuomi*, jolla viitataan suomen kielen muotoon. Esimerkiksi verkkosivujen kielivalikossa selkosuomi on monille selkokielen käyttäjille ymmärrettävämpi kuin selkokieli (Selkokielen strategia 2014–2018, 8–9).

Selkokieli tuli sanana käyttöön vuonna 1978. Suomen kielen lautakunta antoi tuolloin korvaavan sanan termille helppolukuinen. Uudistus koettiin onnistuneeksi, sillä uudelle

termille oli tarvetta ja se oli sanana ymmärrettävä (Virtanen 2014, 18–19). Selkokieltä alettiin kehittää Suomessa 80-luvun alussa. Mallia otettiin Ruotsista, jossa selkokieliä julkaisuja oli tuotettu jo vuosia aiemmin. Ensin selkokieli koettiin kehitysvammaisten kielimuodoksi, mutta pian huomattiin, että siitä voi hyötyä myös monet muut kohderyhmät (Selkokeskus 2015, c).

Selkokielen asiantuntija *Ari Sainio* (2013, 13) toteaa, että selkokielen oikeutus perustuu myös tasa-arvoon. ”Suomen perustuslaissa todetaan, että ketään ei saa asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella”.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksiin liittyvä yleissopimus hyväksyttiin vuonna 2006. Sopimuksen tarkoitus on turvata vammaisille henkilöille yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet sekä edistää heidän ihmisarvonsa kunnioittamista. Sopimus velvoittaa ottamaan huomioon vammaisten henkilöiden erityistarpeet sekä takaamaan heille samat yhteiskunnalliset edellytykset kuin kenelle tahansa. Suomi allekirjoitti sopimuksen kesällä vuonna 2006. Sopimus astui voimaan kansainvälisesti vuonna 2008. (Suomen YK-liitto 2019.)

Yhdenvertaisuuslaki sai alkunsa vuonna 2015. Lain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta sekä estää syrjintää (Ihmisoikeudet 2020). Vuonna 2016 Euroopan parlamentissa hyväksyttiin saavutettavuusdirektiivi, jonka tarkoituksena on taata, että kuntien ja valtion digitaaliset palvelut ovat kaikkien ihmisten käytettävissä. Digitaalisilla palveluilla tarkoitetaan verkkosivuja, mobiilisovelluksia ja verkkodokumentteja. Digitaalisten palveluiden pitää olla saavutettavia 23.9.2020 alkaen (Celia 2018, a).

Selkokeskus, Klaara ja Celia

Suomessa selkokielen valtakunnallisena asiantuntijana toimii Helsingissä sijaitseva Kehitysvammaliiton Selkokeskus, joka on selkokielen kulttuurin edistäjä ja tiedonvälittäjä (Selkokeskus 2015, d). Selkokeskus on selkokielisten ajankohtaislehtien julkaisija, selkokielisten verkkosivujen toimittaja, selkokirjallisuuden edistäjä ja selkokieleen liittyvien palveluiden tuottaja. Keskus konsultoi kaikkia selkokielestä kiinnostuneita ja on mukana kehittämässä uusia selkosovelluksia (Virtanen 2014, 184). Selkojulkaisuille, kuten esitteille, lehdille, videoille ja oppimateriaaleille voi hakea Selkokeskuksen myöntämän selkotunnuksen, joka takaa sisällön selkokielisyyden (Selkokeskus, e).

Vuonna 2018 Helsinkiin perustettiin *Klaara*, joka on selkokielen tutkijoiden verkosto. Sen tarkoituksena on luoda selkokielen tutkijoiden, käyttäjien ja toimijoiden välille yhteyksiä (Klaara-network 2018, a). Tavoitteena on edistää selkokielen tutkimusta, ja kasvattaa merkittäväksi selkokielen tutkijaksi kansainvälisellä tasolla. Klaaran toiminnan lähtökohta on auttaa niitä, joille selkokieli on ainoa kielenmuoto (Klaara-network 2018, b).

Yhdenvertaisuutta oppimisessa ja lukemisessa tukee *Celia*, joka toimii saavutettavan kirjallisuuden asiantuntijakeskuksena. Celia tuottaa saavutettavaa kauno-, oppi ja tietokirjallisuutta yhdessä kustantajien ja kirjastojen kanssa. (Celia 2018, b.)

Selkokieli maailmalla

Pohjoismaissa selkokieli on tuttu käsite ja sitä on kehitetty vuosikymmenien mittaan, mutta muualla maailmaa se on melko uusi asia. Myös selkokielen määritelmät vaihtelevat eri maiden välillä. Pohjoismaissa koetaan, että selkokielestä on hyötyä monille ihmisille, joilla on vaikeuksia kielen kanssa, kun taas muissa maissa sitä pidetään vain kehitysvammaisten tai maahanmuuttajien kielimuotona. Ruotsissa selkokieli on edistynyt ja se kuuluu osaksi viranomaistoimintaa. Selkokieli käännetään ruotsiksi ”lättläst” ja englanniksi ”easy to read” tai ”easy language”. (Selkokielen strategia 2016, 8-9.)

Kansainvälisenä selkokielen järjestönä toimii Plain Language Association International (PLAIN), jonka verkostoon kuuluu yli 20 maata. Järjestön tehtävänä on edistää selkokieltä kansainvälisellä tasolla. (Plain Language Association International 2018.)

3.1 Tarve ja käyttäjäryhmät

Vuonna 2019 Selkokeskuksen julkaiseman tarvearvion mukaan selkokieltä käyttää Suomessa noin 650 000–750 000 ihmistä. Selkokielen tarve on kasvanut viime vuosien aikana. (Selkokeskus 2015, b.)

Vuoden 2014 selkokielen tarvearviossa huomioitiin eri ikäkaudet:

- lapset ja nuoret 8–12 %
 - työikäiset 6–10 %
 - yli 65-vuotiaat 15–20 %
- (Selkokeskus, Selkokielen tarvearvio 2019).

Suomessa selkokielen käyttäjät voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Ensimmäiseen käyttäjäryhmään kuuluvat henkilöt, joilla on neurologisia sairauksia mm. kehitysvamma tai ADHD (Selkokeskus 2015, h). Toinen käyttäjäryhmä koostuu henkilöistä, joilla on kielellisiä ongelmia joko vamman tai sairauden vuoksi. Tälle ryhmälle on yleistä se, että he ovat mahdollisesti aikaisemmin kyenneet käyttämään kieltä normaalisti. Kolmanteen käyttäjäryhmään kuuluvat kielenoppijat, joille selkokielen tarve on olennaista erityisesti kielen oppimisen alkuvaiheessa. Tälle ryhmälle suunnatut selkotekstit ovat usein opetusmateriaaleja (Leskelä & Kulkk-Nieminen 2015, 28–29).

Viime vuosina selkokielen tarve on huomattavasti kasvanut ja siihen ovat vaikuttaneet monet yhteiskunnan muutokset. Merkittävin syy on maahanmuuton lisääntyminen ja näin ollen yhä useampi puhuu äidinkielenään muuta kuin suomen kieltä. Suomen kielen oppiminen koetaan maahanmuuttajille tärkeäksi, sillä se auttaa viranomaistekstien sisäistämässä, opiskelussa ja työllistymisessä. (Selkokielen strategia 2016, 5.)

Selkokielen tarpeen kasvuun ovat vaikuttaneet myös kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntouttajien laitosasuntojen väheneminen. Itsenäisen ja tuetun asumisen määrän kasvaessa palveluita kaivataan myös heidän erikoistarpeisiin. Lisäksi vanhusten määrä Suomessa on kasvanut ja he tarvitsevat apua palveluiden käyttämiseen. Digitaalisten palveluiden määrä on lisääntynyt merkittävästi ja tämä voi heikentää ikäihmisten itsenäistä elämää ja osallistumista yhteiskunnan asioihin. (Selkokielen strategia 2016, 5.)

Lisäksi suomalaisnuorilla on vaikeuksia lukutaidon kanssa. Yle julkaisi verkkosivuillaan vuonna 2015 huolestuttavan uutisen. Tuhansilla nuorilla on peruskoulun jälkeen lukutaito niin heikko, että se saattaa vaikuttaa jatko-opintojen tai työpaikan etsinnässä. Aihetta testattiin PISA-tutkimuksessa vuonna 2012 ja selvisi, että 15-vuotiaista nuorista jopa 11 prosentilla (eli n. 6800) on ongelmia lukutaidon kanssa. (Löyttyniemi 2015.)

3.2 Saavutettavuus

Selkokieleeseen liittyy olennaisesti *saavutettavuus*, joka tarkoittaa sitä, että kaikille ihmisille on tarjolla palveluita ja tuotteita, joita on mahdollisuus hyödyntää yhdenvertaisesti vammasta tai toimintarajoitteesta riippumatta (Papunet 2018, b). Esimerkiksi markkinointimateriaalien kuten oppaiden, esitteiden tai verkkosivujen tulisi olla visuaalisesti, kielellisesti ja teknisesti saavutettavia (Sainio 2013, 14). Suomessa käytetään saavutettavuuden rinnalla sanaa *esteettömyys*, joka kuvastaa enemmän rakennetun ympäristön

toimivuutta. Saavutettavuutta pidetään sanana usein kattavampana käsitteenä (Salo 2013, 4–5). Hyvästä saavutettavuudesta on hyötyä kaikille ihmisille, mutta siitä on apua erityisesti heille, joilla on jonkinlainen vamma, toimintarajoite tai ikääntymiseen liittyviä haasteita (Papunet 2018, c).

3.3 Muisti ja lukutaito

Ihmisen lukutaito voidaan jakaa kahteen osaan; taitaviin ja heikkoihin lukijoihin. Näiden kahden ryhmän lukemisen toimintatavat eroavat toisistaan. Ennen lukemisen aloittamista taitava lukija on tietoinen lukemisen tavoitteista, hän silmäilee tekstiä todennäköisesti jo etukäteen ja ennakoii mahdollisesti tekstin sisältöä. Heikko lukija taas ei ajattele tekstin aihepiiriä etukäteen, eikä hän mieti lukemisen tavoitteita ja todennäköisesti ohittaa tekstin silmäilyn. Heikolle lukijalle ominaista on myös se, että hän keskittyy lukemisen alussa moniin oheistoimintoihin, joka vie huomiota varsinaiselta lukemiselta. Lukemisen aikana taitava lukija sisäistää ja ymmärtää tekstin sisällön, kun taas heikko lukija ei juuri pohdi lukemaansa. Lukemisen lopussa taitava lukija pohtii, onko hän saavuttanut lukemisen tavoitteet, hän tiivistää pääasiat ja etsii tarpeen mukaan aiheesta lisätietoa. Heikko lukija lopettaa lukemisen ilman ymmärtämisen tavoitetta, eikä hän jää pohtimaan ymmärtämistään. (Vauras ym. 2007, Virtanen 2014, 27 mukaan.)

Selkokielen pioneerin *Hannu Virtasen* (2014, 29) mukaan ihmisen aivoissa on *lyhytkestoista* ja *pitkäkestoista muistia*. Lyhytkestoisen muistin eli *työmuistin* kesto on vain joi-takin kymmeniä sekunteja ja silti jokainen aistihavainto kulkee sen läpi. Työmuisti tekee jatkuvasti valintoja ja etsii informaatiota pitkäkestoisesta muistista. Näiden tuloksena joku havainto saattaa jäädä täysin huomiotta, kun taas joku toinen taltioituu pysyvästi mieleen. Pitkäkestoiseen muistiin jää ne informaatiot, jotka työmuisti on halunnut sen säilyttävän. Pitkäkestoisen muistin tehtävänä on ottaa informaatiota vastaan ja käydä sitä läpi. Se tallettaa tietoa eri puolille aivoja ja käyttää niitä tarvittaessa. Pitkäkestoiseen muistiin mahtuu rajattomasti informaatiota, eikä muistitila voi tulla täyteen.

Ihmisen muisti toimii osittain erilailla, jos hänellä on haasteita lukemisen kanssa. Henkilöillä, joilla on ADHD, on luetunymmärtäminen vaikeaa, koska työmuistin sisältöön tunkeutuu kokoajan ylimääräistä ärsykettä. Työmuistin kapasiteetin heikkous ja tietovarastojen vähäisyys vaikeuttavat kehitysvammaisten luetun ymmärtämistä. Uuden kielen oppijoilla (maahanmuuttajat) lukemista hankaloittaa se, että pitkäkestoisessa muistissa ei ole riittävästi informaatiota uudesta kielestä. Lisäksi luetun ymmärtämistä hankaloit-

tavat mm. sanavaraston suppeus, uuden kielen rakenteet sekä kieleen liittyvät kulttuuriset merkitykset. Iäkkään ihmisen luetun ymmärtämistä auttavat pitkäkestoiseen muistiin kertyneet informaatiot eletyn elämän ajalta. Ikääntyminen heikentää kuitenkin erityisesti työmuistia. Jos ikääntymiseen liittyy esimerkiksi dementiasairaus, pitkäkestoinen muisti menettää tarpeellisia muistijälkiä. Vaikka haasteet lukutaidon taustalla voivat olla erilaisia, voidaan lukemista helpottaa samanlaisilla tavoilla. Esimerkiksi työmuistin toimintaa auttaa hyvin jäsenneily, selkeä ja lyhytrakenteinen teksti. (Numminen 2006, Virtanen 2014, 30–32.)

3.4 Tiedonvälitys ja julkaisut

Tänä päivänä selkokieltä käytetään sovelluksissa, tiedon välityksessä sekä erilaisissa elämyksissä. Eniten selkokieli näkyy kuitenkin painomateriaaleissa, sillä luettaessa ymmärtämisen ongelmat ilmenevät selkeämmin kuin videota tai televisiota katsellessa (Sainio 2013, 15).

Selkokieliä ajankohtaislehtiä ovat *Selkosanommat* ja ruotsinkielinen *LL-Bladet*, joita pääsee lukemaan painetussa muodossa joka toinen viikko. Lehdet ilmestyvät myös useammin päivittyvinä verkkolehtinä. Selkosanommat julkaisee Kehitysvammaliitto yhdessä Selkokeskuksen kanssa. LL-Bladet julkaistaan Selkokeskuksen ja FDUV-järjestön LL-Centerin yhteistyönä (Selkokeskus 2015, f). Aikakausilehti *Leija* ilmestyy verkkolehtenä kuusi kertaa vuodessa ja sitä julkaisee Kehitysvammaisten Tukiliitto ry. Lehti on suunnattu nuorille sekä aikuisille ja se pitää sisällään uutisia, viihdettä ja lukijoiden omia kirjoituksia (Tukiliitto 2018).

YLE on tehnyt selkokieliä uutisia vuodesta 1992 lähtien radiossa ja verkossa. Yle aloitti selkokieliset viisiminuuttiset uutiset televisiossa vuonna 2015 (Ojamies, 2016).

Selkokieli on yleistynyt myös verkkopalveluissa. Ensimmäinen selkokielinen Papunet-verkkosivusto julkaistiin vuonna 2001. Sivustolta saa tietoa puhevammaisuudesta sekä heidän oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan. Sivusto antaa apua ja materiaaleja saatettaviin vuorovaikutus- ja kommunikointitilanteisiin. Lisäksi Papunet myöntää yhdessä Selkokeskuksen kanssa verkkosivuille selkotunnuksia (Papunet 2018, a). Selkokieliä verkkosivuja on julkaissut mm. VR, Helsingin seutu, Suomen evankelis-luterilainen kirkko, Satakunnan sairaanhoitopiiri ja Eduskunta (Selkokeskus 2015, h).

Selkokirjojen julkaiseminen aloitettiin Suomessa tieto- ja kaunokirjallisuudesta 1980-luvulla. Selkokirja voi olla joko suoraan kirjoitettu selkokieleksi tai se voi olla alkuperäisestä teoksesta mukautettu selkokirja. Suurin osa selkokirjoista on julkaistu aikuisille ja nuorille, osa lapsille. Myös selkokieliä oppikirjoja on tehty ja niitä on julkaissut mm. Opike ja WSOY. Selkokieliä kirjoja on vastustettu ja osa kirjailijoista on kieltänyt omien kirjojen selkokielistämisen. Myydyin selkokirja on *Seitsemän veljestä*, josta julkaistiin ensimmäinen painos vuonna 1995. Kirja on kovin suosittu, sillä se kiehtoo monia lukijaryhmiä. (Virtanen 2014, 142–149.)

Viranomaiset ovat alkaneet tiedottamaan palveluistaan selkokielellä. Ensimmäisistä selkokielisistä esitteistä Kela uutisoi verkkosivuillaan toukokuussa 2010. Myöhemmin esitteet käännettiin ruotsiksi, englanniksi, venäjäksi ja viroksi (Kela 2018). Selkokieliset kirjeet ja lomakkeet Kela otti käyttöönsä vuonna 2011. Kehitys oli tervetullut, sillä Kela postittaa 17 miljoonaa kirjettä vuodessa (Hyssälä 2011).

4 SELKEÄN GRAAFISEN SUUNNITTELUN PERIAATTEITA

Graafinen suunnittelu eli visuaalinen suunnittelu antaa viestille ulkoasun. Graafisen suunnittelijan tehtävänä on suunnitella viesti ymmärrettävään muotoon. Työhön kuuluu laajasti eri osa-alueita, kuten mainonnan suunnittelua, erilaisten painotuotteiden suunnittelua, digitaalista suunnittelua, kuvituksia, animaatioita, yrityksen visuaalisen ilmeen suunnittelua, infografiikan suunnittelua, pakkausten ulkoasuja ja opasteiden suunnittelua. Suunnittelijan työ vaatii visuaalista silmää, luovuutta, kokonaisuuksien hallitsemista ja työvälaineiden osaamista. Alan ammattinimikkeitä ovat visuaalinen suunnittelija, verkkosuunnittelija, tuotanto AD, graafinen suunnittelija eli graafikko, kuvittaja ja taittaja (Graafinen 2019, a). Usein visuaalinen ilme koostuu väreistä, typografiasta, logosta, graafisista elementeistä ja kuvista. (Villivisio 2019). Valmis visuaalinen ilme suositellaan koottavaksi graafiseen ohjeistoon, joka esittelee organisaation identiteetin yksissä kansissa. Se auttaa pitämään ilmeen yhtenäisenä ja tunnistettavana.

Selkeän grafiikan tehtävänä on helpottaa lukemista ja ymmärtämistä (Vahvike 2018, a). Esimerkiksi selkoteksti ei ainoastaan riitä tekemään selkojulkaisusta selkeämpää, vaan tekstin ymmärtämiseen tarvitaan selkeitä taitollisia ratkaisuja, hyvin mietittyä typografi-aa ja osuvia kuvituksia tai valokuvia. Hyvän lukukokemuksen lisäksi selkeän ulkoasun tarkoituksena on herättää lukijan mielenkiinto. (Virtanen 2014, 119).

Virtanen (2014, 119–120) toteaa, että viestinnän ammattilaisten luomat luettavuuteen liittyvät yleisohjeet pitävät paikkansa myös visuaalisissa materiaaleissa, joita tehdään selkokielen käyttäjille. Eli toisin sanoen esimerkiksi selkojulkaisujen luominen on hyvin samantyyppistä työtä kuin minkä tahansa muun julkaisun tekeminen. Virtanen (2014, 125) korostaa kuitenkin, että turhat visuaaliset kikkailut, kuten vaihtelevat kirjaintyypit, kirjavat taustavärit, yksityiskohtaiset ja koristeelliset ratkaisut ovat harvoin toimivia ja niitä on hyvä välttää suunnitellessa visuaalisia materiaaleja selkokielen käyttäjille.

Vaikka viestinnän ammattilaiset ovat luoneet selkojulkaisuille tarkoitettuja visuaalisia ohjeita, niin orjallisesti niitä noudattamalla lopputuloksesta saattaa tulla helposti tois- tensa kaltaisia, tylsiä ja raskaita (Virtanen 2014, 125). Suunnittelijan tehtävä on tehdä ratkaisuja harkitusti myös itse ja pyrkiä aina mahdollisimman selkeään lopputulokseen. Jos laadittuja ohjeita rikkoo, ei niitä kannata tehdä ilman perusteltua syytä. Visuaaliset

ratkaisut eivät saa koskaan viedä huomiota varsinaiselta sisällöltä. On tärkeää, että lukija pystyy erottamaan, mitkä elementit ovat tietoa ja mitkä puolestaan visuaalisuutta. Jos tiedon pystyy esittämään sanallisesti selkeämmin, kuin visuaalisesti, niin silloin visualisoiminen on tarpeetonta (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 29–32).

4.1 Typografia, taitto ja teksti

Typografialla tarkoitetaan tekstin ulkoasun muotoilua. ”Typografista selkeyttä kutsutaan *luettavuudeksi*. Se koostuu kahdesta osatekijästä, jotka ovat *tunnistettavuus* (engl. legibility) ja *helppolukuisuus* (engl. readability)”. Tunnistettavuudella tarkoitetaan kirjaintyyppin (fontin) muotoilua. Tekstin tunnistettavuus on hyvä, kun kirjaimet pystytään erottamaan toisistaan selkeästi ja nopeasti. Helppolukuisuus liittyy puolestaan tekstikappaleisiin ja niiden muotoiluun. Siihen vaikuttavat mm. kirjaintyyppi, pistekoko, palstan muotoilu, riviväli ja rivin pituus (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 269). Etenkin selkokielessä typografian perustehtävä on tukea lukemista (Lehto, 2015, 99).

Typografian yleiset periaatteet

Kun puhutaan kirjaintyyppin *pistekoosta*, sillä tarkoitetaan kirjaimen korkeutta. Lisäksi pitää ottaa huomioon se, että eri kirjaintyyppien sama pistekoko voi olla erikorkuinen – ja monesti näin onkin. (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 270.)

Periaatteessa pistekoko asettaa vain ylärajan varsinaisten kirjainten korkeudelle, mutta käytännössä ammattimaisesti laadituissa fonteissa kirjainten ylä- ja alapidennysten äärimittaa osoittavat ylä- ja alalinja ovat likimain samoissa kohdissa, eikä kirjaintyylien korkeuksissa esiinny suurta vaihtelevuutta tällä tavoin mitattuna. Kokoeroja selittää pikemminkin kirjaintyylistä toiseen vaihteleva x-korkeus. (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 270.)

Kuva 1. Kirjainten anatomiaa (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 270).

Kirjaimen x-korkeus on pienaakkosten korkeus ilman ala- ja yläpidennyksiä, kuten pienen e-kirjaimen korkeus. Suuren x-korkeuden omaavat fontit säilyttävät pienemmässäkin koossa hyvän luettavuuden ja ovat tilankäytöltä tehokkaampia. (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 270–271.)

Painotuotteissa pistekoon mittayksikkö on *piste* (pt). Yksi piste on 0,3528 millimetriä. Tietokoneen kirjaintyyppin koko kerrotaan *pikselinä* (px). Selaimessa ja toimistotyöskentelyyn tarkoitetuissa ohjelmissa yksi piste on noin 1 1/3 pikseliä. Alalla työskentelevien ammattilaisohjelmissa yksi piste on yhtä kuin yksi pikseli. (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 270–271.)

Kirjaintyypit on mahdollista jakaa ryhmiin, joita voidaan nimittää *kirjaintyyleiksi*. On hyvä tietää ainakin muutamia yleisimmät kirjaintyylit ja niiden käsitteet.

Kuva 2. Kirjaintyylit.

Antikva on kirjasintyylinä päätteellinen fontti, jossa on vahvuuksien vaihteluita. Tyypillisiä antikva-kirjaintyyliä ovat *Times New Roman*, *Georgia* ja *Garamond*.

Groteski on kirjasintyylinä päätteetön fontti. Se on ulkoasultaan tasapaksu. Tyypillisiä groteski-kirjaintyyliä ovat *Helvetica*, *Arial* ja *Verdana*.

Egyptienne on kirjasintyylinä vahvasti päätteellinen fontti. Fontin ulkoasu on tasavahva. Tyypillisiä egyptiennejä ovat *Courier* ja *Serifa*. (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 273–274.)

Kuva 3. Kirjaintyyppin leikkauksia, esimerkkinä Arial.

Laadukkaasta kirjaintyyppistä on usein tehty kokonainen *kirjainperhe*, joka pitää sisälleen erilaisia *leikkauksia*. Yleisempiä leikkauksia ovat *kursiivi (italic)* ja *lihavointi (bold)*. Kursiivilla tarkoitetaan kallistettua ja hieman kaunokirjoitusta muistuttavaa ulkoasua. Sitä voi käyttää yksittäisten sanojen tai lauseiden korostuksissa. Lihavointi, eli lihava leikkaus on normaalia kirjaintyyppiä paksumpi ja sitä voi käyttää myös tekstin korostukseen. Kirjaintyyppien eri leikkauksilla on suuri merkitys tekstin visualisoimisen kanssa ja niitä voidaan käyttää esimerkiksi otsikoissa, ingresseissä, kuvateksteissä, kommentteissa tai lähdetiedoissa. (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 277.)

Luettavuus ja kirjaintyypit

Kirjaintyyppien vaikutusta luettavuuteen on tutkittu vuosikymmenten mittaan, mutta tutkimukset on koettu puutteellisiksi, eikä niistä voida tehdä kovin kummoisia päätelmiä. Yhteenvedona voisi mainita sen, että luemme parhaiten kirjaintyyppejä, joihin olemme totuneet. Tottumus voi tosin viedä suunnittelijan myös harhaan, sillä tutun fontin huono luettavuus saattaa kasvaa (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 276). Selkosuunnitteluun erikoistunut *Topi Lehto* on tutkinut luettavuuteen liittyviä asioita opinäytetyössään ja hän on tehnyt siitä seuraavan huomion: ”Kirjainten (pylvään) paksuus, x-korkeus, kirjainten sisään jäävät aukot ja merkkivälit ovat hyvin oleellisia mittoja. X-korkeuden suhteessa versaalikorkeuteen ei tulisi olla liian pieni, mutta ei toisaalta myöskään liian iso, sillä kumpikin ääripää voi olla pahaksi luettavuutta ajatellen” (Lehto 2015, 114). Lehto kumoaa väitteen, jonka mukaan painotuotteissa päätteetön kirjaintyyppi olisi päätteellistä kirjainta epäselvempi. Hän painottaa, että luettavuuden kannalta enemmän merkitystä on kirjaintyyppin laadulla. (Lehto 2015, 114).

Lehto (2015, 116–117) mainitsee tutustuneensa erityisfontteihin, joita eri järjestöt ovat luoneet nimenomaan erityistä tukea tarvitseville henkilöille. Hänen löytämänsä tutkimustulokset eivät todista, että erityisfonteista olisi luettavuuden kannalta sen suuremmin apua. Hän suhtautuu itse varauksellisesti erityisfonttien käyttöön, sillä niiden ulkoasu eroaa paljon tavanomaisista kirjaintyypeistä, joita olemme totuneet lukemaan.

British Dyslexia Association on järjestö, joka tekee työtä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden lukemisen parantamiseksi. Järjestön verkkosivuilla on suosituksia tyyppillisistä kirjaintyypeistä, joita voi suositella selkotekstin taittoon. Listalla on mm. Microsoftin jo olemassa olevat käyttöjärjestelmäfontit *Arial*, *Verdana*, *Century Gothic* ja *Tre-*

buchet. Muissa yhteyksissä helppolukuisiksi ehdotettuja kirjaintyyppejä ovat mm. *Calibri*, *Myriad Pro* ja *Geneva*. (Lehto, 2015, 139.)

Kuva 4. Helppolukuisia kirjaintyyppejä.

Selkotekstin taittoon suositellaan tuttuja ja yleisiä kirjaintyyppejä. Valitussa kirjaintyyppissä ei saa olla liikaa paksuusvaihteluita tai se ei saa olla muuten leikkaukseltaan epätavallinen (Virtanen 2014, 120). Kirjainten ja merkkien tulisi erottua riittävän selkeästi toisistaan. Esimerkiksi kovin geometriset kirjaintyyppit muistuttavat paljon toisiaan, kuten l, I ja 1 tai r ja n saattavat näyttää vierekkäin m-kirjaimelta. Numerot 0, 3, 5 ja 6 voidaan helposti sekoittaa myös toisiinsa (Näkövammaisten liitto 2020).

Leipätekstissä on hyvä käyttää aina kirjaintyyppin normaalileikkausta, eli pystyleikkausta. Kursiivi leikkaus on koettu vaikealukuiseksi ja sitä kannattaa käyttää vain harkitusti. Pienaakkosten käyttö on suositeltavaa ja ne ovat selkeämpiä luettavuuden kannalta kuin suuraakkoset, eli versaalit (Selkokeskus 2016, p). Suuraakkosia voi käyttää tarpeen tullen vain muutamassa sanassa (Näkövammaisten liitto 2020). Yhteen taittoon kannattaa valita vain muutama erilainen kirjaintyyppi, sillä useamman valinta tuo sekavuutta ja vaikeuttaa lukemista (Virtanen 2014, 120).

Pistekoko

Pistekoon valinnalla on merkittävä ja tärkeä rooli luettavuuden kannalta. Huomattavasti suuremman pistekoon valinta ei paranna luettavuutta vaan huonontaa sitä. Suuremmat pistekoot kannattaa valita vain otsikoihin, väliotsikoihin ja ingressiin, eli johdantokappaleeseen. Tavallisesti leipäteksti (tekstin pääosa) ladotaan yleisissä painojulkaisuissa 9–12 pistekokoon. Normaalinäköinen aikuinen kykenee lukemaan vielä 6 pisteen kokoista kirjaintyyppiä, mutta sen alle ei kannata painojulkaisuissa mennä. Ruudulla käytettyjen fonttien minimikoko on 9 pikseliä.

Kuva 5. Esimerkkejä pistekoosta.

Selkokielen käyttäjille, iäkkäille ja heikkonäköisille suunnatuissa painojulkaisuissa pistekoko kannattaa pitää aina normaalia suurempana (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 271–272). Hyvä suositus on käyttää 11–16 pistekokoa. Pistekoon valinta riippuu myös painotuotteen muodosta ja tarkoituksesta. Esimerkiksi lehdissä voi käyttää hiukan pienempää kirjasinkokoa kuin kirjoissa (Virtanen 2014, 121). Heikkonäköisille suositeltava pistekoko on 16 (Näkövammaisten liitto 2020).

Samassa painojulkaisussa eri pistekokoja kannattaa käyttää johdonmukaisesti. Jotta lukija erottaa tekstin sisällöstä otsikon ja leipätekstin, tulisi valittujen pistekokojen erotua hyvin toisistaan, vähintään 20–25 prosentilla. Pistekoon valinnoissa voi käyttää esimerkiksi Fibonaccin lukujonoa, eli 5, 8, 13, 21, 34 ja 55 kokoja. Todellisuudessa pistekokojen valinnat vaativat kokeilua, eikä kokoja voi määrätä mekaanisesti esimerkiksi kirjaimen x-korkeuden perusteella. (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 272.)

Kontrastit

Kontrasteilla on suuri vaikutus luettavuuden kannalta. Luettavuus on parempaa silloin kun tekstin ja taustan välillä on suuri kontrasti. Parhaimman tuloksen antaa musta teksti valkoisella taustalla. Taustavärinä voi käyttää myös hyvin vaaleita värejä, kuten vaaleankeltaista tai harmaata. Taustalla voi harkitusti käyttää myös tummaa väriä, mutta tämä tarkoittaa sitä, että fontin väri kannattaa pitää valkoisena sekä suosia tarpeeksi suurta ja paksua fonttia. Kuviollinen tausta tekstin alla heikentää luettavuutta. (Näkövammaisten liitto 2020.)

Otsikot

Otsikoissa suositaan aina pienaakkosia. Otsikon rivitykseen vaikuttavat sen ulkonäkö ja ajatussisältö. Otsikoiden rivien pituudessa ei saa olla liikaa vaihtelua ja sen ulkoasu on hyvä olla tasapainossa. Tavallisesti otsikoissa käytetään hiukan pienempää riviväliä kuin esimerkiksi leipätekstissä. Ajatuksiltaan toisiinsa kuuluvat sanat sijoitetaan aina samalle riville. Selkotekstissä kannatetaan kolmea otsikkotasoa. Väliotsikko suositellaan sijoitettavan lähemmäksi siihen kuuluvaa kappaletta. (Näkövammaisten liitto 2020.)

Taitto

Taittäminen on jonkin julkaisun elementtien ja tekstien sommittelua sekä tyyllittelyä. Taiton tekevät taittajat. Taittoa voi käyttää mm. verkkosivuilla, esitteissä, kirjoissa ja lehdissä. Taitto muovautuu julkaisun käyttötarkoituksen, kohderyhmän, resurssien, tavoitteiden ja aikataulujen mukaan. Esimerkiksi lehden taitto pitää sisällään typografi-an, kuvat, graafiset elementit ja muut tehosteet (Graafinen 2018, b). Virtanen (2014, 126) painottaa, että hyvän taiton tavoite on tuoda esille aina uusia viestejä. Teksti kertoo lukijalle yhden viestin, kuva taas toisen ja taitto luo näiden kahden välille kolmannen viestin.

Selkojulkaisun taitossa on tärkeää erottaa eri elementit selkeästi toisistaan ja ne olisi hyvä sijoittaa taitossa loogisille paikoille (Selkokeskus 2016, p). Eri artikkelit ja jutut suositellaan erottamaan toisistaan kevyillä viivoilla niin pysty- kuin vaakataitossa. Otsikot tulisi sijoittaa aivan leipätekstin yläpuolelle. Ei esimerkiksi niin, että kuva olisi otsikon ja leipätekstin välissä. Taitossa on hyvä pyrkiä siihen, että yksi asiakokonaisuus olisi aina yhdellä sivulla tai aukeamalla. Toistuvissa julkaisuissa sisällön rakenne kannattaa pitää aina samana (Virtanen 2014, 126).

Tekstin ladonta

Selkotekstin taitossa on suositeltavaa, että rivi alkaa aina palstan vasemmasta laidasta, jotta lukijan olisi helppo aloittaa ja jatkaa lukemistaan (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 282). Palstan taitto suositellaan ladottavan niin, että palstan vasen reuna on aina

tasattu ja oikea reuna on liehu. Liehureunaisuus antaa taittoon myös ilmavuutta ja selkeyttä, sillä tekstiä ei mahdu niin paljon palstalle kuin tasapalstaisessa ladotussa tekstissä. Lisäksi liehureuna antaa mahdollisuuden taittaa asiakokonaisuudet samoille riveille, tällöin se jaksottaa lukemista (Virtanen 2014, 122). Tasapalstaisen ladotun tekstin ongelmana on, että palstaan saattaa tulla ”reikiä” ilman tavutusta ja se ei näytä visuaalisesti kauniilta ja sitä on hankala lukea (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 282).

Virtanen (2014, 122) suosittelee, että selkotekstin taitossa tavujakoja kannattaa välttää, sillä heikon lukijan on vaikea ymmärtää niitä. Tavujakoja suositellaan kuitenkin käytettävän pitkissä yhdyssanoissa, jos sanat sijoittuvat eri riveille. Yhden ajatuskokonaisuuden sisältö kannattaa sijoittaa aina yhdelle riville. Lauseet tulisi jakaa riveille niin, että lause alkaa aina rivin alusta. Lopullinen taitto ei kuitenkaan saa näyttää liian levottomalta.

Kappalejaot tulisi tehdä selkeiksi. On suositeltavaa erottaa kappaleet toisistaan aina tyhjällä rivillä, jolloin rivin sisennystä ei tarvitse käyttää (Virtanen 2014, 123). Yhdelle sivulle kannattaa sijoittaa ainoastaan yksi palsta. Joissakin laajemmissa taitoissa voi käyttää vierekkäin useampia palstoja (Virtanen 2014, 127).

Selkotekstin taitossa rivin pituus on hyvä olla välilyönnit mukaan lukien 55–60 merkkiä. Rivin pituus ja riviväli ovat kytköksissä toisiinsa. Jos jompaakumpaa muuttaa, niin silloin toistakin tulee korjata. Rivivälin on syytä olla hyvässä suhteessa rivin pituuteen. Sopiva riviväli on 2–3 pistettä kirjainkoko isompi. Esimerkiksi 12 pisteen kokoisessa tekstissä riviväliksi kannattaa valita 14–15 pistettä. (Virtanen 2014, 121.)

Painaminen ja tulostaminen

Selkojulkaisuissa paperin on hyvä olla painoltaan yli 90 grammaa. Paperi on liian ohutta, jos siitä näkyy läpi. Kannattaa suosia mattapintaisia papereita, sillä kiiltävä paperi saattaa heijastaa pintaa ja näin vaikeuttaa lukemista. (Näkövammaisten liitto 2020.)

4.2 Värit

Väreillä on suuri rooli graafisessa suunnittelussa. Värien tehtävä on viestittää tietoa ja selkeyttää visuaalista kokonaisuutta. Väreillä on esteettinen ja kulttuurillinen merkitys. Värit ovat tärkeitä myös eri organisaatioiden visuaalisessa ilmeessä, sillä ne luovat

tunnistettavuutta. Graafisen suunnittelijan tehtävä on valikoida värit johdonmukaisesti ja välttää valintoja, joista puuttuu sisällöllinen merkitys. (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 100–101.)

Ihmisen värinäkökyky on pitkälle kehittynyt verrattuna toisiin nisäkäslajeihin. Aivojen tehtävä on tulkita värejä ympäröivästä todellisuudesta.

Näkötapahetussa valo tulee silmään sarveiskalvon ja linssin läpi. Verkkokalvolla näkösolut reagoivat ärsykkeisiin, ja sauva- ja tappisolut osallistuvat näkötapahetukseen. Sauvasoluilla erottelemme valoisuuden ja pimeyden. Tappisolut ovat erikoistuneet erottamaan punaisuutta, vihreyttä ja sinisyyttä. Tieto kulkee näköhermoa pitkin aivoihin, missä monimutkaisen tapahtumaketjun tuloksena syntyy lopullinen näköaistimus. (Tikkurila 2018.)

Värihavainnot koostuvat kolmesta ominaisuudesta; *sävystä, vaaleudesta ja kylläisyydestä*. Sävy kertoo sen, minkä värinen väri on. Värisävy riippuu silmään säteilevän valon aallonpituuksista. Väriin vaaleus tarkoittaa värin vaaleus- ja tummuusastetta. Värien vaaleus on tulkittavissa, ja niihin vaikuttavat esimerkiksi silmien herkkyys. Kylläisyydellä tarkoitetaan taas värin voimakkuutta tai kirkkautta. (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 102.)

Silmämme kykenevät erottamaan peräti miljoonia värejä toisistaan. Ihmisillä on kuitenkin erilaisia värinäön poikkeamia ja ne ovat kovin yleisiä. Useasti värinäön poikkeamat johtuvat geenivirheistä tai aivovaurioista. Myös jotkut sairaudet saattavat vääristää tai heikentää värinäköä, kuten diabetes tai harmaakaihi. Lisäksi iäkkäillä ihmisillä värien erottelu huononee näön heikentyessä. Miehillä värinäön poikkeamat ovat yleisempiä kuin naisilla. (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 101–102.)

Värinäössä voi olla eroja myös sellaisilla henkilöillä, joilla ei ole värinäön poikkeamaa. Graafinen suunnittelija ei siis voi olettaa, että lukijat näkisivät kaikki värit aina samalla tavalla. (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 101–102.)

Useimmille värinäöstä kärsiville punaisen ja vihreän sävyn erottaminen toisistaan saattaa olla hankalaa, vaikka he pystyisivätkin erottamaan helposti muita sävyjä. Suuremmissa pinta-aloissa värien erottelu ei tavallisesti tuota vaikeuksia. Koska punavihersokeus on ihmisillä yleisin värinäön poikkeama, niin tämän vuoksi punaista ja vihreää on hyvä välttää väripareina. Tätä turvallisempi vaihtoehto on käyttää vierekkäin

sinistä ja oranssia (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 201). Toisistaan erinomaisesti erottuvia värejä ovat *punainen, keltainen, vihreä, sininen, musta ja valkoinen*, koska nämä värit aiheuttavat tappisoluille selkeimmän signaalin. Näitä värejä käytetään tästä syystä liikennemerkkeissä, varoituskylteissä ja muissa tärkeissä opasteissa (Lehto 2015, 97). *Brent Berlin* ja *Paul Kayn* väreihin liittyvässä tutkimuksessa vuodelta 1969 käy ilmi, että *ruskea, oranssi, violetti, vaaleanpunainen ja harmaa* ovat seuraavia yleisiä ja helposti tunnistettavia värejä (Lehto 2015, 90).

Kahden yhtä tumman väripinnan asettamista vierekkäin tulee välttää, sillä niiden välille saattaa syntyä voimakas simultaanikontrasti, joka aiheuttaa silmään värähtelyä tai häiritseviä valoeffektejä. Esimerkiksi punainen ja sininen väriyhdistelmä saattaa aiheuttaa värähtelyä, sillä silmä ei pysty tarkentamaan yhtä aikaa kumpaakin väriä. Tämä johtuu näiden kahden värin hyvin erilaisesta valon aallonpituuksista. (Koponen, Hildén, Vapaasalo 2017, 106.)

Lehto (2015, 89–91) mainitsee, että jos selkojulkaisussa tai visuaalisissa ilmeissä väreille annetaan suurempi merkitys, niin värien lukumäärä olisi hyvä pitää kuutena. Jos valittujen värien määrä kasvaa, niin silloin niiden huomioarvo laskee. Suunniteltaessa tulisi valita värit, jotka erottuvat toisistaan sekä taustastaan.

Värien merkitystä tulee miettiä myös eri kulttuurien välillä, sillä yksi selkokielen käyttäjäryhmä koostuu maahanmuuttajista. Toisissa kulttuureissa värejä tulkitaan eri tavalla. Värien symboliset merkitykset olisi hyvä pitää yleismaailmallisena. (Lehto 2015, 97.)

Lehto (2015, 91) korostaa, että selkeästä väripaletista hyötyvät kaikki käyttäjät. Selkeät värivalinnat parantavat saavutettavuutta.

4.3 Selkokuvat

Aisteistamme vahvin on näköaisti. Uusien tutkimuksien mukaan näköaisti pystyy välittämään aivoihin tietoa sata kertaa ripeämmin kuin esimerkiksi kuuloaisti. Jo silmän verkkokalvo käsittelee aivoihin menevää tiedonmäärää. Viestinnässä kuvilla on suuri merkitys ja tutkimuksien mukaan kuvat jäävät tekstiä paremmin mieleen. (Virtanen, Sainio, Leskelä & Älli 2015, 39.)

Kuvan tarkoitus on välittää viestiä. Kuvan viestin tulkitsee katsoja ja siihen vaikuttavat hänen asenteet, mieli, kokemukset, arvot, tiedot ja tunteet. Myös kulttuurilliset tekijät

vaikuttavat kuvan tulkintaan. Jotta selviämme nyky maailman kuvatulvasta, tarvitsemme siihen hyvää kuvanlukutaitoa (Virtanen, Sainio, Leskelä & Älli 2015, 39–41). Selkokielien käyttäjien kuvanlukutaito eroaa monesti tavallisista lukijoista. Esimerkiksi sanomalehden kuvituskuvaa saatetaan tulkita eri lailla kuin muut lukijat yleensä. Selkojulkaisussa tekstin ja kuvan ymmärtäminen ovat sidoksissa toisiinsa. Hyvin valittu kuva antaa lukijalle ennakkoon tarpeellista tietoa sekä auttaa tekstin lukemisessa ja ymmärtämisessä. Huono kuva voi taas saada aikaan väärän tulkinnan, jos esimerkiksi kuva ja teksti antavat yhdessä vastakkaisen tunneviestin (Selkokeskus 2016, q).

Selkokielisen tietokuvan yksiselitteisyys koetaan eduksi, koska sitä tulkitaan enemmän älyllisesti. Taidekuvan tai -videon tehtävä on moniselitteisempi, koska ne rakentuvat muoto- ja värikielestä ja niiden tehtävänä on vaikuttaa katsojan tunteisiin. Parhaassa tapauksessa taidekuva pakottaa katsojaa omaan tulkintaan ja samalla tarkastelemaan maailmaa uusin silmin. (Virtanen, Sainio, Leskelä & Älli 2015, 41.)

Selkokielien käyttäjäryhmien kuvalukutaidot eroavat jonkin verran toisistaan. Kuvien ymmärtämisen ja tulkitsemisen vaikeus heijastuu monella eri tavalla niillä henkilöillä joilla on jokin vamma, joka vaikeuttaa ymmärtämistä ja oppimista. Esimerkiksi autistinen lukija saattaa häiriintyä siitä, että hänestä kuva ei ole totta tai ADHD henkilöiden on vaikea erottaa ääni- ja näköärsykkeistä informaatiota. Kehitysvammaisella on yleisempää se, että heillä on puutteita näkökyvyssään, kuten likinäköisyyttä tai putkinäköä. Maahanmuuttajat saattavat tulkita kuvia erilailla kulttuurillisten erojen, taustojen tai koulutuksen vuoksi. Heille symbolien ja värien tulkinnassa saattaa olla eroavaisuuksia. Myös useat suomalaisille tunnetut henkilöt tai paikat saattavat olla outoja, kuten Kekkonen tai Linnanmäki. Ikäihmisille vieraita asioita kuvissa saattavat taas olla nykyhetken elämään liittyvät asiat. Kiinnostus ja motivaatio voivat vaikuttaa asioiden oppimiseen. Muistisairaudesta kärsivät henkilöt saattavat elää menneessä ajassa ja silloin heille tutuimpia asioita ovat menneen elämän esineet, ympäristöt ja ihmiset. (Virtanen, Sainio, Leskelä & Älli 2015, 43–44.)

Selkokielisiä tietokuvia ja niiden ymmärrettävyyttä on tutkittu melko vähän. Havaintoja on saatu lähinnä erilaisten selkosovellusten toteutuksen ja testaamisen yhteydessä. Selkokeskus on antanut tarpeellisia ohjeita kuvien käyttöä varten. Tärkeintä on, että kuvan ja tekstin on hyvä kuulua aiheeltaan yhteen. Ne eivät saa olla esimerkiksi toistensa vastakohtia. Kohdetta suositellaan kuvattavaksi edestä, ja erikoisia kuvakulmia on syytä välttää. Useimmat selkokielien käyttäjät tulkitsevat symbolikuvia useimmiten oikein, mutta niiden käyttöä kannattaa kuitenkin harkita. Kuvissa kannattaa välttää tur-

hia voimakkaita yksityiskohtia, jotka saattavat viedä huomion oleellisesta. Lisäksi kuvien suhdetta toisiinsa on hyvä tarkkailla. (Selkokeskus 2018, q.)

Selkokuvitukset

Joissakin selkomateriaaleissa kuvitukset toimivat valkokuvaa paremmin. Esimerkiksi animaatio soveltuu parhaiten esitystavaksi, kun aihetta on hankalaa videoida. Selkomateriaaleissa kuvituksen piirrostyylillä kannattaa pitää yksinkertaisena ja poistaa taustalta kaikki turha sekä kiinnittää huomiota selkeisiin värivalintoihin. (Virtanen & Räsänen 2013–2016, 30–40.)

Yli kymmenen vuotta selkokuvituksia työkseen kuvittanut *Pekka Rahkonen* kertoo, että hänen selkeä ja esittävä piirrostyylinsä on ollut etuna selkokuvitustöissä. Rahkonen välttää töissään liian tulkinnanvaraisia ja käsitteellisiä ilmaisuja, kuten persoonallisia rajoituksia. Asiat ja esineet on hyvä piirtää kuvitukseen kokonaisuudessaan mukaan. Lisäksi hän suosii selkokuvituksissa vahvaa viivapiirrostyyliliä ja erottuvia värikontrasteja (Rahkonen, 28.4.2020). Virtasen mukaan (2009, 138–139) aikuisille tarkoitetuissa materiaaleissa kannattaa välttää liian lapsellista piirrostyyliliä. Kuvitukset toimivat aina hyvin lapsille ja nuorille tarkoitetuissa materiaaleissa, etenkin selkolukijoiden näkökulmasta ne tukevat tekstin ymmärtämistä. Kuvitusten suunnittelussa ja hahmottamisessa on hyvä kiinnittää huomiota samoihin asioihin, kuin muissakin selkokuvissa.

5 TEOSOSA – KETTUKIN VISUAALINEN ILME

Opinnäytetyön teososa on Kettukin visuaalinen ilme, joka esitellään graafisessa ohjeistossa. Loin teososan opitun teorian pohjalta. Visuaalisen ilmeen uudistukseen kuuluu logo, värit, typografia ja graafiset elementit.

Seuraavaksi käyn läpi Kettukin viestinnän päämääriä, visuaalisen viestinnän nykytilaa, kilpailijoita ja aineiston hankintaa. Lopuksi esittelen Kettukin uudistuneen visuaalisen ilmeen elementit sekä graafisen ohjeiston.

Kettukin viestinnän päämäärät

Kettukin viestinnän päämääränä on vaikuttaa erityistaidetoiminnan alan kehittämiseen sekä viestiä saavutettavasti erityistaidetoiminnasta, taiteesta ja taiteilijoista kaikille kohderyhmille. Kettukin viestinnän ydinviesti on ”Kohti yhdenvertaista taidetta”. Viestinnän tavoitteena on lisätä ja välittää tietoa sekä ymmärrystä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden taidetoiminnasta, joka on maassamme suhteellisen uusi taidemuoto. Lisäksi tavoitteena on edistää erityistaidetoiminnan verkoston toimintaa, tuoda esiin monipuolisesti erityistaidetoiminnan tapahtumia, innostaa ja haastaa eri toimijoita erityistaidetoiminnan kehittämiseen sekä luoda avoimuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Kettukin viestinnän kohderyhminä ovat erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat, verkostotoimijat, media, edunvalvojat sekä muut sidosryhmät kuten taideyleisö ja rahoittajat. (Kettukin viestintäsuunnitelma 2018–2022.)

Kettukin strategiaan kirjatut arvot ovat *yhdenvertaisuus*, *eettisyys*, *rohkeus* ja *kumppanuus*.

Eettisyys: Toimitaan oikein ja taiteilijan edun mukaisesti. Tuetaan erityistaidetoimijoiden ammatillista identiteettiä ja kehittymistä.

Rohkeus: Uskalletaan olla rohkeita, eikä tehdä niin kuin on aina ennen tehty. Uudistutaan, jotta mielenkiito säilyy. Ollaan avoimia, tutkitaan ja kehitetään.

Kumppanuus: Tehdään yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa, yhdessä saavutetaan yhdenvertaisuuden päämäärää.

Yhdenvertaisuus: Taiteen polulla kaikilla on samat oikeudet! Kaiken ikäisillä erityistä tukea tarvitsevilla taiteilijoilla on mahdollisuus opiskella, työskennellä taiteen alalla ja harrastaa taidetta yhdenvertaisesti vammattomien kanssa. (Kohti yhdenvertaista taidetta, Kettukin strategia-asiakirja 2016–2020 2015, 4–6.)

5.1 Visuaalisen viestinnän nykytila

Kettukin visuaalisen viestinnän nykytila, haasteet ja tavoitteet kartoitin ennen viestintäsuunnitelman aloittamista vuonna 2017.

Kettukissa on yksi päätoiminen työntekijä ja hänen tehtävänä on vastata kaikesta yhdistyksen viestinnästä. Yhdistyksen hallituksen rooli on viestinnässä ollut tarvittaessa konsultoiva. Yhdistys on käyttänyt ajoittain apuna viestinnässä harjoittelijoita ja työkokeilijoita. Laajemmat graafiset työt, kuten esitteet, näyttelykutsut ja -materiaalit, julkaisut ja kotisivujen visuaaliset päivitykset on tilattu graafiselta suunnittelijalta. Pienemmät dokumentit, kuten jäsenkirjeet työntekijät ovat taitaneet itse.

Kuva 6. Kettukin logo.

Kuva 7. Kettukin graafinen väriviivaelementti.

Kettukin visuaaliseen ilmeeseen kuuluu logo, värit ja graafinen väriviivaelementti. Yhdistyksen logo on versaaleilla, eli isoilla kirjaimilla ladottu Kettuki-teksti. Logon alle on sijoitettu sen levyinen versaaleilla ladottu slogan: Yhdenvertainen taide. Logon väri on violetti ja slogan on tumman harmaa. Kettukin päävärinä on violetti, joka on ollut yhdistyksen viestinnässä mukana alusta asti. Tukivärejä on viisi: vihreä, punainen, keltainen, vaaleansininen ja pinkki. Väriviiva-elementti on kapea ja värikäs viiva, jossa esiintyy kaikki kuusi väriä. Viiva-alueet erottuvat toisistaan vinolla leikkauksella. Elementtiä voi käyttää mm. logon tai nosteiden alla, tilan jakajana tai tiedotteiden ylä- ja alatunnisteis-

sa. Visuaaliseen ilmeeseen ei kuulu typografian määrittelyä, eli omaa fonttia ei ole valittu. Yhdistyksellä ei ole graafista ohjeistoa. Kettukin visuaalinen ilme näkyy mm. verkkosivuilla, somemarkkinoinnissa ja painomateriaaleissa.

Visuaalisen viestinnän haasteet ja toiveet

Kettukin suurin haaste viestinnässä liittyy sekä resurssien puutteisiin että niiden kohdentamiseen. Yhdistys on kokenut ajoittain haasteeksi tavoittaa oikeat kohderyhmät sekä tulla ymmärretyksi, jotta viestin vastaanottaja kokee viestin omakseen. Lisäksi haasteena on ollut erottua visuaalisesti muista taidetoimijoista. Ongelmaksi on koettu myös se, että kaikki yhdistyksen viestintä ei ole visuaalisesti yhtenäistä.

Toiveena on viedä yhdistyksen viestintää vielä enemmän kielellisesti, visuaalisesti ja tarvittaessa teknisesti selkeämpään suuntaan, jotta viestinnästä tulisi entistä saavutettavampaa kaikille kohderyhmille. Yhdistys haluaa olla viestinnällisesti esimerkkinä verkoston muille jäsenille. Tavoitteena on viestiä visuaalisesti tunnistettavasti ja vaikuttavasti selkeillä värilinjoilla sekä erottua muista taidetoimijoista. Lisäksi tavoitteena on, että visuaalinen ulkoasu olisi yhtenäistä kaikissa viestintämateriaaleissa.

Kettukin päävärinä on ollut jo pitkään violetti. Tulevaisuudessa yhdistys ei halua profiloitua vain yhteen pääväriin, vaan värimaailmaan voisi tuoda vaihtelua. Toiveena on, että värit olisivat kirkkaita ja voimakkaita, jotka viestisivät yhdistyksen lämmöstä ja sen moninaisesta toiminnasta. Graafiseen väriivaelementtiin toivotaan hienoista päivitystä ja sen rooli voisi olla viestinnässä suurempi. Lisäksi yhdistykselle toivotaan omaa ja selkeää fonttia, jota voisi käyttää kaikessa viestinnässä. Kettukin logoon ei toivota muutoksia, sillä uudistusta ei koeta juuri nyt ajankohtaiseksi.

Kilpailijat

Kettuki on valtakunnallinen toimija ja edunvalvojajärjestö, joka edistää erityistaidetoiminnan alaa. Lähtökohtaisesti Kettukissa nähdään, että heillä ei ole perinteisessä mielessä kilpailijoita. Kettuki edistää taiteen ja kulttuurin sanomaa yleisesti yhdessä muiden taiteen ja kulttuurin toimijoiden kanssa erityisesti taiteen ja kulttuurin moniarvoisuuden sekä yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Saman alan toimijat, jotka tekevät työ-

tä erityistaidetoiminnan saralla ovat Kettukin kumppaneita. Yhdessä he edistävät erityistaidetoimintaa ja jakavat samoja arvoja.

Laajasti ottaen voidaan ajatella, että kaikki jotka yhteiskunnassa kilpailevat taiteen ja kulttuurin rahoituksen kanssa, ovat Kettukin kilpailijoita. Kun tarkastellaan kilpailunäkökulmaa resurssien ja rahoituksen näkökulmasta, niin Kettukin kilpailijoita ovat kaikki taiteen ja kulttuurin toimijat, jotka tuottavat ihmisten elämään rikastuttavia taide- ja kulttuurielämyksiä ja jotka hakevat samoja rahoituksia kuin Kettuki. Erityistaidetoiminnan parissa Suomessa on noin 20 toimijaa, joista moni hakee rahoitusta samasta avustusmomentista kuin Kettuki. Tämän vuoksi Kettukille on tärkeää erottua muista saman alan toimijoista.

Kettukin toiminta eroaa muista perinteisistä taidetoimijoista edustamansa kohderyhmän vuoksi sekä vahvan eettisyyteen ja yhdenvertaisuuteen pyrkivän arvopohjansa vuoksi. Toiminnan valtakunnallisuus, kansainvälisyys sekä yleinen kaikkia erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita hyödyttävä edunvalvonta ja lobbaustyö erottavat Kettukin monista muista toimijoista. Rooli erityistaidetoiminnan verkoston ylläpitäjänä erottaa Kettukin toimintaa muista alan toimijoista. Viestinnällisesti Kettukin erottaa tavoite viestiä saavutettavasti ja selkokielellä. (Lilja, 7.5.2020.)

5.2 Aineiston hankinta

Hyödynsin tähän opinnäytetyöhön oppimaani tietoa sekä osaamistani jo useamman vuoden ajalta. Osallistuin mm. Selkokeskuksen järjestämään *Suunnittele selkosivut* -koulutukseen vuonna 2017. Kurssin kohderyhmänä olivat kaikki, jotka tekevät verkkosivuja ja tiedotusmateriaaleja selkokielen käyttäjille. Koulutuksessa tutustuttiin selkokielen teoriaan, käyttäjäryhmiin, saavutettavuuteen, selkokirjoittamisen perusteisiin ja erilaisiin selkojulkaisuihin. Tutustuimme selkokielisten verkkosivujen suunnitteluun sekä saimme vinkkejä kuvien ja videoiden käytöstä. Sain koulutuksesta hyviä perusvinkkejä mm. typografiaan ja taitollisiin ratkaisuihin. Osallistuin vuonna 2018 Hämeenlinnassa järjestettyyn selkokielen koulutukseen, jossa käsiteltiin enimmäkseen selkokirjoitusta.

Tutustuin laajasti graafisen alan ammattilaisten ja selkokielen asiantuntijoiden kirjallisuuteen ja julkaisuihin. Perehdyin Selkokeskuksen, Papunetin, Graafinen, Kettukin, Celian ja Klaaran verkkosivuihin.

Konsultoin selkokielen asiantuntijoita ja kävimme viestintäsuunnitelman aikana Kettukin toiminnanjohtajan kanssa tapaamassa Selkokeskuksen suunnittelijaa *Ari Sainiota* ja toimittaja *Kaisa Kaatraa*. Sainio on työskennellyt selkokielen parissa 1990-luvulta lähtien. Hän on toimittanut Selkosanomiasia sekä mukauttanut selkokielisiä tekstejä ja kirjallisuutta. Kaatra on taittajana Selkosanomiasia ja tekee myös muita selkokielisiä esitteitä. Tapaamisen aikana tuli esiin, että Kettuki on edelläkävijänä viestintäsuunnitelmassa jossa selkokieli on otettu huomioon. Keskusteluissa kävi selväksi, että selkotaitossa taidekuvat antavat vapauksia, koska niiden rooli on erilainen kuin tietokuvien. Lisäksi kuvia, jotka eivät kuvaa asiayhteyttä on tärkeä välttää, koska se voi saada aikaan helposti vääriä tulkintoja.

Kettukin uusia värivalintoja tehdessäni konsultoin kuva-artsaani *Elina Kulmalaa* ja Selkokeskuksen Kaatraa. Hain lopullisen värikartan valintaan vielä vahvistusta kokemusasiantuntijoilta ja toteutin kyselyn haastattelumuodossa neljälle erityistä tukea tarvitsevalle sekä yhdelle värinäöstä kärsivälle henkilölle.

Selkokuvituksia on tutkittu Suomessa kovin vähän ja tämän vuoksi hain aiheesta tietoa mm. haastattelemalla sähköpostin välityksellä selkokuvituksien parissa työskentelevää kuvittaja *Pekka Rahkosta*.

Graafisen ohjeiston teknisestä saavutettavuudesta sain oppia taittaja *Lotta Haglundin* luomasta verkkovideosta, joka käsittelee InDesignin ja Adobe Actobatin saavutettavuutta.

5.3 Kettukin visuaalisen ilmeen elementit

Tässä luvussa käsittelen Kettukin visuaalisen ilmeen uudistukseen kuuluvat elementit, kuten värit, logon, typografian ja graafiset elementit.

Värit

Aloitin Kettukin visuaalisen ilmeen suunnittelun väreistä, sillä ne ovat uudistuksessa suurimmassa roolissa. Lisäksi koin värien valinnat mukavalla tavalla haasteelliseksi, sillä värejä on tutkittu selkokielen näkökulmasta vähän. Kirjallisen lähteen lisäksi turvauduin värien ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden apuun.

Kettukin päävärinä toiminut violetti on ollut yhdistyksen viestinnässä mukana alusta asti. Muita tukivärejä on ollut vuodesta 2015 lähtien vihreä, punainen, keltainen, vaaleansininen ja pinkki. Kettuki toivoi värimaailman uudistukseen vaihtelua. He eivät halunneet profiloitua vain yhteen pääväriin. Heitä miellyttää voimakkaat ja kirkkaat värit. Uusien värien olisi hyvä toimia minusta yksittäisinä väreinä sekä kokonaisuutena. Kettukilla on käytössään graafinen värikäs viivaelementti, jossa nämä kaikki värit esiintyvät yhdessä. Jo tässä vaiheessa prosessia suunnitelmissani oli säilyttää tämä viivaelementti ja suurentaa sen roolia.

Lähdin liikkeelle värien suunnittelussa siitä, että ehdotin violetin värin säilyttämistä uudessa tulevassa värikartassa, sillä värillä on yhdistyksen historiassa vahva rooli ja se on tunnistettava. Ehdotukseni hyväksyttiin ja sen jälkeen lähdin pohtimaan muita värejä tutun violetin ympärille. Värivalinnoissa otin huomioon sävyt, jotka erottuvat toisistaan. Lisäksi värien voimakkuus ja lämpöisyys olivat mielestäni tärkeitä kriteerejä, sillä ne viestivät yhdistyksen tunteisiin vetoavasta ja moninaisesta toiminnasta. Yksi Kettukin toiveista oli, että uusissa väreissä olisi vaihtelua. Tämän vuoksi päädyimme siihen, että jokaisella vuodella olisi oma teemavärinsä. Näin Kettukin visuaalinen viestintä ei profiloituisi vain yhteen pääväriin. Värejä valitsin värikarttaan kuusi kappaletta, sillä Lehto painotti tässä työssä luvussa 4.2, että värien lukumäärä on hyvä pitää enintään kuutena, jos niillä on visuaalisesti suurempi merkitys. Lisäksi Kettukin viestintäsuunnitelma oli tehty vuosille 2017–2022, joten näin kuusi väriä riittäisi jokaiselle vuodelle. Teemavärit tulisivat esille kunkin vuoden visuaalisessa viestinnässä, kuten logossa, tiedotteissa, painotuotteissa ja verkkosivuilla.

Värivalintoja tehdessäni konsultoin asiasta kuva-artsaani Kulmalaa. Erityisesti kaipa- sin häneltä apuja lämpimien sävyjen valintaan sekä värien erottuvuuteen ja yhteenso- pivuuteen. Lisäksi sain Kulmalalta tukea värien lopullisesta esitysjärjestyksestä, sillä teemavärit oli aseteltava vuosijärjestykseen. Minulle oli tärkeää huomioida valintoja tehdessäni värinäöstä kärsivät henkilöt. Koska puna-vihersokeus on ihmisillä yleisin värinäön poikkeama, niin tämän vuoksi vältin punaista ja vihreää väripareina. Lisäksi pyrin välttämään voimakkaita simultaanikontrasteja, joita saattaa syntyä värien erilaisista valon aallonpituuksista. Tämä osoittautui hiukan haastavaksi, sillä värit olivat kaikki aika voimakkaita. Kun sain värivalinnat valmiiksi hyväksyin ne vielä Kaatralla.

Uusien värivalintojen jälkeen hyödynsin kokemusasiantuntijoiden näkemystä, koska heillä on omakohtaisia kokemuksia väreistä ja niiden erottuvuudesta. Tein vapaamuotoisen haastattelun neljälle erityistä tukea tarvitsevalle sekä yhdelle värinäöstä kärsiväl-

le henkilölle. Esitin heille värikartan, jossa Kettukin uudet värivalinnat olivat lopullisessa esitysjärjestyksessä. Haastattelussa oli tarkoituksena selvittää, tunnistavatko he värikartassa olevat värit. Tämä kysymys kertoo myös sen, että erottuvatko värit riittävästi toisistaan. Seuraavassa kappaleessa käyn läpi haastattelun sisällön ja tulokset.

Kuva 8. Kettukin uudistunut värikartta.

Erityistä tukea tarvitsevat kokemusasiantuntijat

Värit on lueteltuna vasemmalta oikealle.

Kokemusasiantuntija 1. ei osaa sanoa, keltainen, keltainen, vihreä, sininen, punainen

Kokemusasiantuntija 2. ei osaa sanoa, punainen, keltainen, vihreä, sininen, punainen

Kokemusasiantuntija 3. violetti, punainen, keltainen, vihreä, sininen, punainen

Kokemusasiantuntija 4. violetti, oranssi, keltainen, vihreä, sininen, pinkki

Värinäöstä kärsivä kokemusasiantuntija

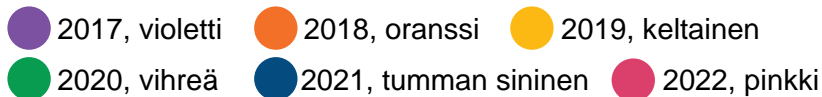
Kokemusasiantuntija kärsii puna-vihersokeudesta ja tämän vuoksi hän ei tunnistanut kaikkia värikartan värejä. Hän kuitenkin erotti, että värit olivat kaikki eri sävyisiä. Tunnistettavimmat värit olivat hänelle keltainen ja sininen. Erityisesti hankaluuksia tuottivat kaikki punertavat sävyt sekä vihreä väri. Hän näki nämä värit rusehtavina.

Yhteenveto: Erityistä tukea tarvitseville kokemusasiantuntijoille keltainen, vihreä ja sininen olivat väreistä selkeimpiä ja näiden värien nimet myös tunnistettiin parhaiten. Osa mielsi oranssin värin keltaiseksi tai punaiseksi. Lisäksi kolme henkilöä mielsi pinkin värin punaiseksi. Violetti väri osoittautui hiukan haasteelliseksi, sillä sitä ei joko tunnistettu tai väriä ei osattu nimetä. Värinäöstä kärsivälle kokemusasiantuntijalle selkeimmät värit olivat keltainen ja sininen. Hän osasi kuitenkin erottaa kaikki värit eri sävyisiksi, mutta ei osannut nimetä värejä.

Kokemusasiantuntijoiden näkemyksistä nousee voimakkaasti esille, että keltainen, vihreä ja sininen ovat väreinä parhaiten tunnistettavia. On vaikea sanoa, jäikö osalla ko-

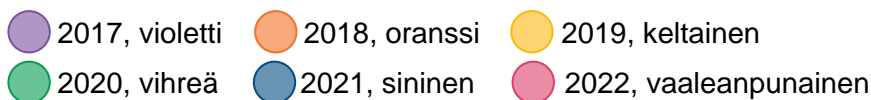
kemusasantuntijoista violetti väri tunnistamatta siksi, että väriä ei tunneta vai siksi, että väriä ei vain osattu nimetä. Vaikka osa henkilöistä mielsi oranssin keltaiseksi ja pinkin punaiseksi, päätin kuitenkin säilyttää värit sellaisenaan. Minusta on tärkeämpää se, että värit koetaan eri sävyisiksi kuin se, että värit osataan nimetä. Haastattelu osoitti minusta sen, että Kettukin uusi värikartta on toimiva selkokielen käyttäjille.

Päävärit esitys järjestyksessä:

Halusin ottaa ilmeen suunnittelussa huomioon myös nosteiden ja laatikoiden visuaalisuuden ja tämän vuoksi päätin lisätä päävärien lisäksi ilmeeseen kuusi lisäväriä. Ne korostavat, elävöittävät ja selkeyttävät mielestäni esimerkiksi julkaisun ulkoasua. Lisävärien tehtävänä on toimia fonttien taustavärinä, kun joitakin tekstejä halutaan korostaa, kuten nostot. Lisävärit ovat 40% päävärejä vaaleampia sävyjä. Näitä lisävärejä käytetään samaan tapaan omina teemavuosinaan päävärien rinnalla.

Lisävärit esitys järjestyksessä:

Logo

Kettukin logoa uudistettiin hienovaraisesti vuoden 2015 aikana. Olin logon teon aikana melko kokematon graafinen suunnittelija selkokielen saralla, sillä se oli minulle tuolloin uusi asia. Logon uudistus sai tuolloin kuitenkin positiivista palautetta, mutta näin jälkikäteen olen sitä mieltä, että kehitettävää jäi. Mielestäni Kettuki-tekstin kirjantyyppi on hiukan liian korkea, joka saattaa tuottaa lukiessa hankaluuksia ja kirjainvälit ovat turhankin väljät. Lisäksi tekstiosuudet ovat versaaleilla eivätkä ne täytä saavutettavuuden kriteerejä. Tämän uudistuksen aikana yhdistys ei toivonut logoon muutoksia, koska siihen ei oltu resursoitu taloudellisesti, joten en aio siihen tällä kertaa puuttua. Ehdotin heille kuitenkin logon mahdollista muutosta seuraavan ilmeuudistuksen yhteydessä.

Koska Kettuki halusi muutoksia ja vaihtelua väreihinsä niin ehdotin heille, että jokavuotiset teemavärit voisivat näkyä myös logossa.

KETTUKI

YHDENVERTAINEN TAIDE

Kuva 9. Kettukin vuoden 2020 logo vihreällä teemavärillä.

Logon Kettuki -teksti voisi muuttua aina teemavärien mukaan. Yhdenvertainen taide-teksti pysyy aina tumman harmaalla. Ehdotukseni hyväksyttiin.

Typografia

Kettukilla ei ole ollut entuudestaan valittuna omaa kirjaintyyppiä. Päädyin vuonna 2015 ilmeuudistuksen yhteydessä käyttämään painomateriaaleissa Frutiger-kirjaintyyppiä, joka on moderni ja selkeä groteski-fontti. Kettukin nettisivuille valittiin fonteiksi Titillium ja Lato. Vaihdoin myöhemmin Kettukin painotuotteiden fontin Open Sans-kirjaintyypiksi, sillä koin Frutigerin liian korkeaksi. Joillekin selkolukijoille fontin liian suuri x-korkeus saattaa tuottaa hankaluuksia. Taitoin myöhemmin uusimman Kettukin englanninkielisen esitteen Open Sans- ja Merriweather-kirjaintyypeillä ja tästä uudistuksesta Kettukissa pidettiin.

Typografian valinta lähti liikkeelle siitä, että halusin valikoida kirjaintyypeiksi kaksi fonttia, sillä tämä rikastuttaa mielestäni ulkoasua ja tuo ilmeeseen vaihtelua. Lisäksi halusin valita tutunoloiset, selkeät ja tasapaksut kirjaintyypit. Minulle oli myös tärkeää, että kaikki merkit erottuvat selkeästi toisistaan. Päätin valita fontit Google Fonts -palvelusta, sillä olen jo useamman vuoden käyttänyt erilaisissa tilanteissa näitä fontteja. Olen kokenut tämän hyväksi sivustoksi, sillä se tarjoaa laajan kattauksen erilaisia vapaita fontteja niin painotarkoitukseen kuin verkkosivuille.

Minulla oli ajatuksena selkeyden ja tyyliseikkojen vuoksi valita leipätekstiin päätteetön hennompi kirjaintyyppi ja otsikoihin sekä ingressiin paksumpi päätteellinen kirjaintyyppi. Tätä ratkaisua olin käyttänyt jo aiemmin Kettukin englanninkielisessä esitteessä, joten yhdistelmä oli heille tuttu ja pidetty. Kettukin viestintämateriaalien kirjaintyypeiksi valikoitui Open Sans ja Roboto Slab. Myös molemmat kirjaintyypit sopivat mielestäni hyvin painotuotteisiin sekä digitaaliseen markkinointiin. Lisäksi niiden selkeys ja suorat linjat tukevat Kettukin visuaalista ilmettä. Tässä opinnäytetyössä luvussa viisi Lehto painotti,

että luettavuuden kannalta merkitystä on kirjaintyyppin hyvällä laadulla ja mielestäni nämä kriteerit täyttyvät kummankin fonttivalinnan osalta.

Open Sans valikoitui leipätekstiksi, koska sen kaikki merkit ovat selkeitä, se on helposti luettava, eikä kirjaimissa ole paksuusvaihteluita. Se on suosittu ja laadukas kirjaintyyppi ja sitä voi käyttää monissa eri käyttötarkoituksissa. Lisäksi Open Sansin laaja kirjainperhe pitää sisällään kaksitoista eri leikkausta. Roboto Slab valikoitui otsikoihin, ingressiin ja nostoihin, koska se on tarpeeksi jämäkkä, selkeä ja suoralinjainen. Se sisältää yhdeksän eri leikkausta.

Halusin valita Kettukille käyttöön myös vaihtoehdoisen kirjaintyyppin, jota he voisivat käyttää niissä tilanteissa joissa Google Fonts -palvelun fontteja ei ole mahdollisuutta ladata koneelle. Tähän tarkoitukseen sopii Microsoftin jo olemassa olevat käyttöjärjestelmäfontit. Vaihtoehdoiseksi kirjaintyyppiksi valikoitui Calibri, joka on pehmeä ja selkeä groteski fontti. Calibri on hyvin Open Sansin tapainen fontti.

Kuva 10. Valitut kirjaintyypit.

Graafiset elementit

Kettukilla oli käytössään värikäs ja kapea graafinen viivaelementti, jossa esiintyi kaikki yhdistyksen kuusi väriä. Elementtiin toivottiin hienoista päivitystä. Suunnitelmissani oli kasvattaa viivaelementin kokoa näyttävyyden sekä selkeyden vuoksi, sillä suuremmisissa pinta-aloissa värien erottelu ei tavallisesti tuota vaikeuksia. Elementti sai uudet värit ja niiden esitysjärjestys on luonnollisesti teemavärien vuosijärjestyksessä vasemmalta oikealle; violetti, oranssi, keltainen, vihreä, tummansininen ja pinkki. Värit erottuvat toisistaan vinolla leikkauksella. Elementtiä on tarkoitus käyttää mm. valokuvien tai muiden painotuotteiden tehosteena reunassa. Sitä voi tarvittaessa käyttää myös tilan jakajana. Elementtiä voi käyttää vaakana tai pystyssä ja sen paksuus voi vaihdella tarpeen mukaan.

Kuva 11. Graafinen värikäs viivaelementti.

Olen pannut merkille aikaisempien taittomateriaalien yhteydessä, että Kettukilla olisi tarvetta visuaalisille nostolaatikoille. Näin ollen yhdistyksen toiseksi graafiseksi elementiksi muodostuivat laatikot, joiden tarkoituksena on toimia tärkeiden tekstien korostuksissa. Laatikoiden visualisoimiseen käytin lisävärejä. Laatikon oikeassa alakulmassa on vino leikkaus, joka toistuu muotona myös viivaelementissä.

Kuva 12. Graafinen nostolaatikko.

Tekstin väri on aina musta mahdollisimman suuren kontrastin vuoksi. Laatikoiden kooka ja muotoa voi muuttaa tarpeen mukaan, mutta sen visuaalisuus pysyy samana. Laatikon värejä käytetään samaan tapaan omina teemavuosiin päävärien rinnalla.

5.4 Kettukin graafinen ohjeisto

Valmiin visuaalisen ilmeen kokosin yhteen graafiseen ohjeistoon ja tein sen käyttöön tarkat ohjeet. Jatkossa on tärkeää, että Kettukin viestintä pysyy visuaalisesti samanlaisena ja tunnistettavana kaikissa materiaaleissa.

Olen tehnyt aikaisemmin useita graafisia ohjeistoja erilaisille organisaatioille, joten sen tekeminen on minulle tuttua. En kuitenkaan ollut ennen tehnyt ohjeistoa, jossa saavutettavuus otetaan huomioon visuaalisesti ja teknisesti. Tarkoituksena oli tehdä ohjeisto, joka myötäilee visuaalisesti Kettukin uudistunutta ilmettä. Halusin luoda ohjeiston, joka on visuaalisesti selkeä, ilmava, mielenkiintoinen ja ammattimaisen näköinen. Vaikka tekninen saavutettavuus ei ollut tämän työn pääaiheena, vaan työ keskittyi enemmän

visuaalisuuteen, niin halusin lisätä graafisen ohjeiston PDF-tiedostoon teknisen saavutettavuuden tärkeimmät seikat. Pidän teknistä saavutettavuutta tärkeänä asiana tässä työssä, sillä halusin ottaa huomioon saavutettavuusdirektiivin, joka tulee kauttaaltaan voimaan tämän vuoden syyskuussa. Uskon, että tiedoston teknisestä saavutettavuudesta on paljon hyötyä Kettukille. Lisäksi halusin oppia uutta.

Teknisesti saavutettavalla PDF-tiedostolla tarkoitetaan sitä, että sen sisältöä pystyy lukemaan tai kuuntelemaan apuvälineillä, kuten ruudunlukuohjelmilla. Tämän vuoksi on tärkeää, että tiedoston teksti ei ole kuvana, tiedostossa on käytetty kirjanmerkkejä ja lukujärjestyistä sekä kuvilla on alt-tekstit. Lisäksi on olennaista, että tiedoston pääkieli ja ominaisuudet on määritelty, sillä ne ovat tärkeitä saavutettavuuden kannalta. (Celia 2020, c.)

Toteutin ohjeiston taiton InDesignella ja päädyin A4-kokoiseen vaakasuuntaiseen tiedostoon, sillä siihen mahtuu minusta mukavasti kaksi palstaa vierekkäin – vasemmalle palstalle teksti ja oikealle kuva. Koen myös, että vaakasuuntaista tiedostoa on mukavampi lukea erilaisilta alustoilta ja se on helppo tulostaa. Ohjeiston pääväriksi valitsin keltaisen, sillä se on osuvin Kettukin väreistä selkokielen kannalta. Etusivulle valitsin sivellinaiheisen valokuvan, jonka valitsin vapaasta kuvapankista. Tarkoituksena oli valita kuva, jonka voi tulkita enemmän taidekuvaksi kuin tietokuvaksi. Tärkeää minusta oli se, että kuvassa oli tilaa ja se antaa katsojalle tulkinnan varaa. Ohjeisto esittelee värejä, logon, typografian ja graafiset elementit sekä ohjeet niiden käyttöön, katso liite 1.

Halusin ottaa huomioon tiedostossa mielestäni tärkeimmät teknisen saavutettavuuden seikat. Löysin verkosta Haglundin luoman opetusvideon, jossa hän käsittelee teknisesti saavutettavan tiedoston toteutusta InDesignella ja Adobe Acrobatilla. Lisäsin tiedostoon InDesignella kuvien alt-tekstit, jotka auttavat kertomaan käyttäjälle kuvien sisällön. Muutin kaikki tiedoston visuaaliset osat, joilla ei ole tietoperäistä tarkoitusta koristeelliseksi elementiksi, eli artefakteiksi. Artefakteja käytetään niissä elementeissä, joihin ei haluta lukulaitteen tarttuvan. Lisäsin sisältöön tekstityylit ja tagit. Tekstityylit määrittelevät tekstin perusominaisuudet ja tagit ovat avainsanoja, jotka avaavat käyttäjälle sisällön rakenteen, kuten otsikot, kappaleet, kuvat ja taulukot. Nämä tunnisteet auttavat ruudunlukuohjelmaa. Lisäksi määrittelin tiedoston lukujärjestyksen. Adobe Acrobatilla määrittelin tiedostoille nimen, avainsanat ja kielen. Lisäksi lisäsin tiedostoon kirjanmerkit, jotka auttavat ja nopeuttavat tiedoston selaamista. (Saavutettavuus InDesign ja Acrobat, 2020.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä opinnäytetyössä tarkastelin selkokieltä visuaalisesta näkökulmasta ja tarkoituksena oli luoda opitun aineiston pohjalta toimeksiantajan, Kettuki ry:n uudistunut visuaalinen ilme. Kirjallisessa teoriaosassa tutkin selkokielen periaatteita ja selkokielelle tarkoitettuja visuaalisia ohjeita. Tavoitteenani oli luoda kiinnostava, erottuva, tunnistettava ja ennen kaikkea saavutettava visuaalinen ilme kaikille kohderyhmille. Uusi visuaalinen ilme piti sisällään logon, värien, typografian ja graafisten elementtien suunnittelun. Koskin visuaalisen ilmeen graafiseen ohjeistoon, jonka tarkoituksena on jäsentää ja yhtenäistää Kettukin visuaalista viestintää, katso liite 1. Vaikka työni pääpaino oli saavutettavassa visuaalisuudessa, niin halusin huomioida graafisen ohjeiston toteutuksessa myös teknisen saavutettavuuden tärkeimmät seikat.

Työn tutkimuskysymyksiä oli: Millaisilla visuaalisilla ratkaisuilla graafisesta suunnittelusta saa saavutettavaa? Miten taideyhdistyksen visuaalisesta ilmeestä saadaan entistä yhtenäisempi ja selkeämpi kaikille kohderyhmille? Tutkimuskysymyksiin vastasin eri menetelmiä ja lähteitä käyttäen. Taustatietoa hain verkosta, kirjallisuudesta ja selkokielen koulutuksista. Lähteenä käytin kokemusasiantuntijoiden näkemystä. Lisäksi konsultoin useita alan osaajia, kuten Selkokeskuksen asiantuntijoita ja alalla työskenteleviä ammattilaisia. Tutkin aihetta objektiivisesti, sillä aihe oli minulle kovin uusi eikä tämän vuoksi minulle ollut muodostunut siitä vahvoja ennakkokäsityksiä.

Opinnäytetyön prosessi osoitti, että viestinnän ammattilaisten luomat luottavuuteen liittyvät yleisohjeet pätevät myös selkojulkaisuissa. Toisin sanoen selkojulkaisun visuaalinen luomisprosessi on hyvin samantyyppistä työtä kuin minkä tahansa muun julkaisun tekeminen. Ammattilaiset korostavat kuitenkin, että vaihtelevia kirjaintyyppejä, kirjavia taustavärejä ja turhan koristeellisia visuaalisia ratkaisuja on syytä välttää. Jotta julkaisusta saadaan visuaalisesti saavutettava, teksti vaatii ympärilleen selkeitä taitollisia ratkaisuja, laadukasta typografiaa, toisistaan ja taustastaan erottuvia värejä sekä osuvia valokuvia tai kuvituksia. Yhteenvetona graafisesta suunnittelusta saa saavutettavaa laadukkailla ja yleisillä kirjaintyypeillä, joita olemme tottuneet lukemaan. Saavutettavassa taitossa on tärkeää erottaa elementit selkeästi toisistaan ja ne on hyvä sijoittaa loogisille paikoille. Tekstin taitossa suositaan vasemmalle tasattua palstaa ja oikean puoleista liehureunaa. Leipätekstin kooksi suositellaan 11–16 pistekokoa ja suurempi pistekoko kannattaa valita otsikoihin, väliotsikoihin ja ingressiin. Toisistaan erin-

omaisesti erottuvia värejä ovat punainen, keltainen, vihreä, sininen, musta ja valkoinen. Punaista ja vihreää kannattaa välttää väripareina, sillä puna-vihersokeus on ihmisillä yleisin värinäön poikkeama. Osuvat kuvat auttavat lukijaa tekstin lukemisessa ja ymmärtämisessä. On tärkeää, että kuva ja teksti liittyvät toisiinsa. Selkokuvissa kannattaa välttää erikoisia kuvakulmia ja kohdetta suositellaan kuvattavan edestä. Selkeät visuaaliset ratkaisut auttavat lukemista ja ymmärtämistä.

Tämän tutkimuksen perusteella voin vetää johtopäätöksen, jonka mukaan huolimatta siitä, että selkojulkaisuille on tehty visuaalisia ohjeita, ei kirjaimellisesti graafisen suunnittelijan niitä tarvitse kuitenkaan noudattaa, sillä lopputuloksesta saattaa tulla helposti toistensa kaltaisia ja jopa tylsiä. Toisin sanoen suunnittelijan ja organisaation omasta visuaalisesta tyylistä ei tarvitse luopua selkojulkaisua tehdessä, vaan ohjeita saa rikkoa perustellen, erityisesti luovilla aloilla.

Yhtenäisen ja selkeän viestinnän tavoitteiden toteutumiseksi koin, että uudistuksia kائیvattiin toimeksiantajan väreihin, logoon, typografiaan ja graafiseen elementtiin. Värivalinnoissa huomioin sävyjen voimakkuuden ja lämmön. Lisäksi otin väreissä huomioon selkeyden, kuten toisistaan hyvän erottuvuuden. Typografiaa uudistin kahdella kirjaintyyppillä. Fonttivalinnoissa huomioin kirjainten luettavuuden, kuten suoralinjaisuuden ja tasapaksuisuuden. Valinnoissa suosin fontteja, jotka ovat silmälle entuudestaan tuttuja. Graafista viivaelementtiä uudistin värien osalta sekä kasvatin sen viestinnällistä roolia. Kettuki sai uudeksi graafiseksi elementiksi värilaatikon, joka toimii tärkeiden tekstien nostajana. Lopuksi kokosin uudistetun visuaalisen ilmeen graafiseen ohjeistoon, joka pitää ilmeen yhdenmukaisena, hallittuna ja selkeänä kokonaisuutena. Huomioin ohjeiston tiedoston toteutuksessa teknisen saavutettavuuden.

Työn hyödyt

Uskon, että uudistunut ilme tukee Kettukin viestintäsuunnitelmaa ja on enemmän linjassa yhdistyksen toiminnan kanssa. Jatkossa graafinen ohjeisto auttaa pitämään toimeksiantajan visuaalisen ilmeen yhdenmukaisena sekä hallittuna ja selkeänä kokonaisuutena.

Syvensin työn aikana ammatillista osaamistani ja olen saanut osaamiseeni lisää itsevarmuutta. Voin sanoa, että olen erikoistunut selkokielen visuaalisen viestinnän graafiseksi suunnittelijaksi. Opittavaa toki vielä on, esimerkiksi verkkosivujen teknisestä saa-

vutettavuudesta. Aion tulevaisuudessa pysyä kehityksessä mukana ja alan työstämään selkokielen osaamistani kokonaisvaltaisemmin. Olen saanut työn aikana uusia kontakteja ja tutustunut moniin selkokielen asiantuntijoihin.

Toivon, että uudistunut visuaalinen ilme tekee Kettukin viestinnästä visuaalisesti entistä selkeämpää, tunnistettavampaa ja yhdenmukaisempaa. Lisäksi toivon, että ilme erottuu kilpailijoistaan tunnistettavuudellaan sekä selkeällä ja värikkäällä yhtenäisellä linjalla. Uskon, että uudistuneesta visuaalisesta ilmeestä on Kettukille myös taloudellista hyötyä, sillä ymmärrettävän viestin sanoma menee paremmin ja selkeämmin perille.

Pohdinta

Mielestäni työn tärkeimpiä havaintoja oli, että selkeästä ulkoasusta hyötyvät kaikki, eivät ainoastaan selkokielen käyttäjäryhmät. Lisäksi pidin tärkeänä huomiona, että selkojulkaisun visuaalinen prosessi on hyvin samantyyppistä työtä kuin minkä tahansa muun julkaisun tekemien. Pidin tärkeänä ohjeita, jotka auttavat saamaan selkojulkaisusta saavutettavaa, kuten selkeät taitolliset ratkaisut, laadukkaat fontit, erottuvat värit ja osuvat kuvat. Lisäksi opin valtavasti PDF-tiedoston teknisestä saavutettavuudesta.

Kokonaisuudessaan olen tyytyväinen työn lopputulokseen. Mielestäni onnistuin täyttämään työn tavoitteet. Minulle oli tärkeää, että myös toimeksiantaja oli työhön tyytyväinen. Heidän mukaan koko prosessi on ollut onnistunut, vuorovaikutus mutkatonta ja lopputulokseen he ovat tyytyväisiä. Oleellista on, että graafinen ohjeisto on tehty käyttöä varten. Olen tyytyväinen, että otin ohjeistossa myös teknisen saavutettavuuden huomioon. Työni on mielestäni nyt kattavampi kokonaisuus, jossa on huomioitu saavutettavuus visualisesti ja teknisesti.

Kettukin viestintäsuunnitelma on laadittu vuoteen 2022 asti. Ehdotan, että yhdistyksen visuaalista viestintää kannattaa kehittää tarpeiden mukaan myös tulevaisuudessa. Yhdistyksen on hyvä pysyä mukana selkokielisen viestinnän kehityksessä. Seuraavia kehitysehdotuksiani ovat logon uudistus, valokuvien ja mahdollisten kuvituksien lisääminen visuaaliseen ilmeeseen sekä viestintämateriaalien teko, kuten tiedotepohja ja käyntikortit. Luvussa 5.3 kävin läpi Kettukin nykyistä logoa ja mielestäni se kaipaa suurempia muutoksia, jotta se vastaisi täysin saavutettavan logon kriteerejä. Lisäksi ehdotan taitollisia ohjeita niihin materiaaleihin, joita yhdistys tekee itse.

Tämän opinnäytetyön valossa voin todeta, että kaikkien organisaatioiden olisi hyvä paneutua selkokieliseen viestintään ja kiinnittää huomiota selkeisiin visuaalisiin ratkaisuihin, sillä siitä hyötyisivät kaikki, eivätkä ainoastaan selkokielen käyttäjäryhmät. Uskon, että apua viestintään antaisivat selkokielen taitolliset ohjeet, joita voisi ottaa käyttöön materiaaleissa joita taitetaan itse. Näin viestintä olisi visuaalisesti selkeää ja yhtenäistä kaikissa materiaaleissa. Panostaisin myös graafisen alan koulutuksissa selkokieliseen visuaaliseen suunnitteluun. Voisiko esimerkiksi visuaaliset opinnot aloittaa selkokielestä ja edetä sen mukaan vaativimpiin asioihin?

Opinnäytetyön tekeminen oli kovin antoisaa ja ajoittain myös haastavaa. Opin prosessin aikana suunnittelijana valtavasti uusia asioita, kuten selkotaittoa, typografiaa, värejä ja teknistä saavutettavuutta. Erityisesti keltainen väri yllätti minut selkeydellään. Opin valtavasti myös itse opinnäytetyön tekemisen prosessista. Joitakin aiheita on tutkittu selkokielen näkökulmasta vähän ja joistakin aiheista oli haastavaa löytää tietoa. Tämän vuoksi joissakin tilanteissa turvauduin kokemusasiantuntijoiden ja ammattilaisten näkemyksiin. Oli antoisaa saada tietoa väreistä erityistä tukea tarvitsevilta henkilöiltä sekä värinäöstä kärsivältä henkilöltä. Sain myös vahvistusta ajatukselle, että selkojulkaisujen suunnittelun ei tarvitse olla tylsää, eikä omasta tai organisaation visuaalisesta tyylistä tarvitse luopua. Tulen tulevaisuudessa varmasti hyödyntämään opittuja asioita kaikissa töissäni.

Allekirjoitan Lehdon pohdinnan, jossa hän painotta, että laadukas graafinen suunnittelu vaatii ammattitaitoa. Hyvä luettavuus muodostuu useasta tekijästä, kuten laadukkaasta koulutuksesta, hyvistä ohjeistuksista sekä suunnittelijan kunnioittavasta asenteesta työtään ja sen lukijaa kohtaan (Lehto 2015, 172).

Tässä prosessissa on ollut mukana useita henkilöitä, joilta olen saanut arvokasta tietoa ja apua. Lukuisat keskustelut ja neuvot Kettukin toiminnanjohtajan, Selkokeskuksen asiantuntijoiden ja eri kuvataiteilijoiden kanssa ovat olleet tärkeitä ja rohkaisseet minua tämän työn etenemisessä. Suuri kiitos kuuluu heille. Voisin sanoa, että tunnen nyt selkokielen ja erityistaidetoiminnan kenttää paremmin. Toivon, että selkokieleen liittyvää visuaalisuutta tutkitaan tulevaisuudessa lisää ja aiheesta tehdään uusia julkaisuja.

LÄHTEET

ADHD-tutuksi. Viitattu 21.5.2018. <https://adhdutuksi.fi/mika-on-adhd/>.

Celia, a. Viitattu 29.7.2018. <https://www.celia.fi/blog/mika-ihmeen-saavutettavuusdirektiivi/>.

Celia, b. Viitattu 28.7.2018. <https://www.celia.fi/tietoa-celiasta/>.

Celia, c. Viitattu 8.6.2020. <https://www.celia.fi/saavutettavuus/verkkopalvelujen-saavutettavuus/tiedostojen-saavutettavuus/saavutettavat-pdf-tiedostot/>.

Graafinen, a. Viitattu 13.9.2019. <https://www.graafinen.com/suunnittelu/yleista/graafinen-suunnittelu-pahkinankuoressa/>.

Graafinen, b. Viitattu 13.8.2018. <http://www.graafinen.com/suunnittelu/yleista/taitto/>.

Hyssälä, L. 2011. Yle. Kela uusii päätöksensä selkokielelle. Viitattu 12.1.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-5437023>.

Ihmisoikeudet. Viitattu 6.3.2020. <https://ihmisoikeudet.net/ihmisoikeudet-suomessa/yhdenvertaisuuslaki/>.

Kela. Viitattu 12.1.2018. <http://www.kela.fi/-/kela-kertoo-selkokielella-tuista-ja-palveluista>.

Kettuki ry, a. Viitattu 20.3.2020. <https://kettuki.fi/tietopankki/usein-kysytyt-kysymykset>.

Kettuki ry, b. Viitattu 21.1.2018. <https://kettuki.fi/verkosto>.

Kettuki ry, c. Viitattu 21.1.2018. <https://kettuki.fi/verkosto/verkostotapaamiset>.

Kettuki ry, Vuosikertomus 2016. Viitattu 21.1.2018. https://kettuki.fi/uploads/images/Kettuki_Toimintakertomus_2016.pdf.

Koponen, J, Hildén, J, & Vapaasalo, T. 2017. Tieto näkyväksi. Espoo: Aalto-yliopisto

Klaara-network, a. Viitattu 17.5.2018. <https://blogs.helsinki.fi/klaara-network/etusivu/>.

Klaara-network, b. Viitattu 17.5.2018. <https://blogs.helsinki.fi/klaara-network/tausta-ja-tavoite/>

Kohti yhdenvertaista taidetta, Kettukin strategia-asiakirja 2016-2020 2015. Viitattu 21.1.2018 https://kettuki.fi/uploads/files/KETTUKIN_strategia_asiakirja_A5_web.pdf.

Kotimaisten kielten keskus, a. Viitattu 27.2.2018. https://www.kotus.fi/kielitieto/kielenhuolto_kielitoimistossa/yleiskieli/mita_yleiskieli_on.

Kotimaisten kielten keskus, b. Viitattu 29.5.2018. https://www.kotus.fi/aineistot/puhutun_kielen_aineistot/murreaanitteita/kauden_murre/lisatietao_liudennuksesta_ja_prosodiasta/prosodia.

Lehto, T. 2015. Selkograafinen suunnittelu – saavutettavan viestin visuaalinen muotoilu. Taiteen maisterin opinnäyte. Graafinen suunnittelu. Aalto: Aalto-yliopisto, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu. Viitattu 19.3.2019. <https://aaltodoc.aalto.fi/browse?type=author&value=Lehto,%20Topi>.

Leskelä, L & Kulkki-Nieminen, A. 2015. Selkokirjoittajan tekstilajit. Helsinki: Kehitysvammaliitto, Oppimateriaalikeskus Opike

Leskelä, L. & Lindholm, C. 2012. Haavoittuva keskustelu. Helsinki: Kehitysvammaliitto

Löyttyniemi, R. 2015. Yle. Nuorten lukutaito rapistuu – huono-osaisuus selittävä tekijä. Julkaistu 7.9.2015. Viitattu 12.1.2018. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/09/07/nuorten-lukutaito-rapistuu-huono-osaisuus-selittava-tekija>.

Näkövammaisten liitto 2020. Viitattu 3.6.2020. <https://www.nkl.fi/fi/ohje-selkean-julkaisun-suunnitteluun>.

Papunet, a. Viitattu 25.4.2018. <http://papunet.net/yksikko/papunet-sivusto>.

Papunet, b. Viitattu 27.4.2018. <http://papunet.net/saavutettavuus/mita-on-saavutettavuus>.

Papunet, c. Viitattu 27.4.2018.
<http://papunet.net/saavutettavuus/kuka-hyotyy-saavutettavuudesta>.

Papunet, d. Viitattu 5.6.2018.
<http://papunet.net/yksikko/ohjeita-selkoilmaisuu>.

Plain Language Association International. Viitattu 4.2.2018
<http://plainlanguagenetwork.org/plain/who-we-are/>.

Saavutettavuus InDesign ja Acrobat, Lotta Haglund. Viitattu 7.6.2020.
<https://www.youtube.com/watch?v=xgEEUrv59wo>.

Sainio, A. 2013. Viesti perille, selko-opas kunnille. Helsinki: Kunnallisalan kehittämissäätiö

Salo, O. 2013. Viestintää kaikille. Saavutettavan viestinnän opas kulttuuritoimijoille. Helsinki: Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry

Selkokielen strategia 2016. Viitattu 4.2.2018.
http://selkokeskus.fi/wordpress/wp-content/uploads/2016/05/Selkokielen-strategia-2014%E2%80%932018_p%C3%A4ivitetty-versio-2016.pdf.

Selkokeskus, Selkokielen tarvearvio 2019. Viitattu 15.2.2019.
<https://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2019/02/Tarvearvio-2019.pdf>.

Selkokeskus 2015, a. Viitattu 20.1.2018.
<http://selkokeskus.fi/selkokieli/>.

Selkokeskus 2015, b. Viitattu 15.2.2019.
<http://selkokeskus.fi/selkokieli/tarvearvio/>.

Selkokeskus 2015, c. Viitattu 20.1.2018.
<http://selkokeskus.fi/selkokieli/maaritelma/>.

Selkokeskus 2015, d. Viitattu 20.1.2018.
<http://selkokeskus.fi/selkokeskus/>.

Selkokeskus 2015, e. Viitattu 20.1.2018.
<http://selkokeskus.fi/selkokeskus/selkotunnus/>.

Selkokeskus 2015, f. Viitattu 6.2.2018.
<http://selkokeskus.fi/selkokielineen-media/>.

- Selkokeskus 2015, g. Viitattu 25.4.2018.
<http://selkokeskus.fi/selkokielineen-media/selkokielineet-sivustot/?sivu=1>.
- Selkokeskus 2015, h. Viitattu 4.2.2018.
<https://selkokeskus.fi/selkokieli/kohderyhmat/>.
- Selkokeskus 2016, i. Viitattu 28.5.2018.
<https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokieli-vuorovaikutuksessa/>.
- Selkokeskus 2016, j. Viitattu 28.5.2018.
<https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokieli-vuorovaikutuksessa/yleisohjeet/>.
https://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2016/03/Huoneentaulu_10_vinkkia_puhumiseen_A4.pdf.
- Selkokeskus 2016, k. Viitattu 28.8.2018.
<https://selkokeskus.fi/palvelut/tekstien-mukauttaminen/>.
- Selkokeskus 2016, l. Viitattu 28.8.2018.
<https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokirjoitusohjeet/>.
- Selkokeskus 2016, m. Viitattu 28.8.2018.
<https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokirjoitusohjeet/teksti-kokonaisuutena/>.
- Selkokeskus 2016, n. Viitattu 28.8.2018.
<https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokirjoitusohjeet/sanat/>.
- Selkokeskus 2016, o. Viitattu 28.8.2018.
<https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokirjoitusohjeet/rakenteet/>.
- Selkokeskus 2016, p. Viitattu 11.10.2018.
<https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkojulkaisun-ulkoasu/selkojulkaisun-typografia/>.
- Selkokeskus 2018, q. Viitattu 11.2.2020.
<https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkojulkaisun-ulkoasu/selkokuva/>.
- Selkokielen strategia 2014–2018. Viitattu 23.4.2018.
http://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2016/05/Selkokielen_strategia_2014-2018_kevyt.pdf.
- Suomen sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 24.3.2020. <https://stm.fi/ukk-sosiaalihuoltolaki>.
- Suomen YK-liitto. Viitattu 19.3.2019. <https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/ihmisoikeudet/vammaisten-oikeudet>.
- Tikkurila. Viitattu 12.1.2018.
https://www.tikkurila.fi/ammattilaiset/varit/lisatietoa_vareista/varihavainnon_syntyminen_aivoissa.
- Tukiliitto. Viitattu 27.11.2018.
<https://www.tukiliitto.fi/tukiliitto-ja-yhdistykset/tukiliiton-lehdet/leija/>.
- Ojames, M. 2016. Yle. Yle aloittaa televisiossa uutiset selkosuomeksi. Julkaistu 2.12.2015. Päivitetty 4.7.2016. Viitattu 12.1.2018.
<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/12/02/yle-aloittaa-televisiossa-uutiset-selkosuomeksi>.
- Vahvike, a. Viitattu 16.10.2018.
https://www.vahvike.fi/sites/default/files/perussivu-pdf/Selkokielesta_ja_ulkoasusta.pdf

Villivisio. Viitattu 15.9.2019.

<https://villivisio.fi/blogi/brandille-visuaalinen-ilme-miten/>

Virtanen, H. 2014. Selkokielen käsikirja. 3. painos. Helsinki: Kehitysvammaliitto Ry, Oppimateriaalikeskus Opike

Virtanen, H., Sainio, A., Leskelä, L. & Älli, S. 2015. Selkeää ja saavutettavaa viestintää. Helsinki: Kehitysvammaliitto Ry.

Virtanen, H. & Räsänen, T. 2013–2016. Selkoilmaisuu arjen tukena 2013–2016 –projektin loppuraportti. Helsinki: Kehitysvammaliitto Ry.

Kettukin graafinen ohjeisto

Kohti yhdenvertaista taidetta!

Kettukin visuaalinen ilme kertoo sen vahvasta arvomaailmasta. Kulttuuriset oikeudet kuuluvat jokaiselle. Yhdenvertainen taide lisää kulttuurin monimuotoisuutta. Kettukin viestintä on kaikkia varten.

Tämä graafinen ohjeisto sisältää perustiedot väreistä, logosta, typografiasta ja graafisista elementeistä sekä niiden käyttöohjeista. Tämän ohjeiston tarkoituksena on olla apuna viestinnän suunnittelussa. Lisäksi ohjeisto auttaa pitämään Kettukin visuaalisen ilmeen yhtenäisenä. Lisätietoja saa Kettukin toimistosta.

+358 44 0405 107
toimisto(at)kettuki.fi

Sisältö:

1. Värit
2. Logo
 - 2.1 Logon turva-alue
 - 2.2 Logon käyttöohjeet
3. Typografia
 - 3.1 Typografia käytössä
4. Graafiset elementit
 - 4.1 Esimerkkejä viivaelementin käytöstä
 - 4.2 Esimerkki värilaatikon käytöstä

KETTUKI.FI

1. Värit

Kettukin päävärejä on kuusi: violetti, oranssi, keltainen, vihreä, tummansininen ja pinkki. Lisäksi kaikista pääväreistä voidaan käyttää 40% vaaleampia sävyjä. Nämä kaikki vaaleammat sävyt ovat lisävärejä.

Jokaiselle vuodelle on oma teemavärensä: violetti 2017, oranssi 2018, keltainen 2019, vihreä 2020, tummansininen 2021 ja pinkki 2022.

Teemavärit ovat värin pääosassa Kettukin visuaalisessa viestinnässä, kuten logossa sekä muissa digi- ja painomateriaaleissa.

Printissä käytetään CMYK- ja PMS-värejä. Digitaalisissa materiaaleissa käytetään RGB- ja HEX-värejä.

KETTUKI / graafinen ohjeisto

Päävärit

Violetti 2017
CMYK 60, 80, 0, 0
PMS 258 C
RGB 129, 73, 151
HEX #814997

Oranssi 2018
CMYK 0, 70, 95, 0
PMS 158 C
RGB 236, 103, 26
HEX #ec671a

Keltainen 2019
CMYK 0, 30, 100, 0
PMS 123 C
RGB 251, 186, 0
HEX #fbaa00

Vihreä 2020
CMYK 85, 15, 95, 0
PMS 7739 C
RGB 0, 147, 66
HEX #009342

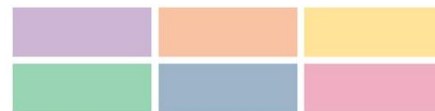

Tummansininen 2021
CMYK 100, 75, 25, 10
PMS 654 C
RGB 10, 68, 121
HEX #0a4479

Pinkki 2022
CMYK 10, 90, 40, 0
PMS 7635 C
RGB 216, 53, 100
HEX #d93664

Lisävärit 40%

2. Logo

Kettukin logo on versaaleilla, eli isoilla kirjaimilla ladottu Kettuki-teksti. Logon alle on sijoitettu Kettuki-sanana levyinen versaaleilla ladottu slogan: Yhdenvertainen taide.

Valtakunnallisessa viestinnässä käytetään ensisijaisesti slogan-logoa. Kansainvälisessä yhteistyössä käytössä on versio ilman slogania.

KETTUKI / graafinen ohjeisto

Logo sloganilla /
monivuotinen

KETTUKI
YHDENVERTAINEN TAIDE

Logo ilman slogania /
kansainvälinen yhteistyö

KETTUKI

2.1 Värillinen logo

Logoa käytetään kaikilla kuudella pääväriillä niiden omina teemavuosinaan. Värillisessä versiossa logo on kaksivärinen. Kettuki-teksti on värillinen ja slogan on tumman harmaa.

Logon monivuotiainen väri on musta. Mustaa logoa voidaan käyttää myös painoteknisistä syistä.

KETTUKI
YHDENVERTAINEN TAIDE

Violetti
2017

KETTUKI
YHDENVERTAINEN TAIDE

Oranssi
2018

KETTUKI
YHDENVERTAINEN TAIDE

Keltainen
2019

KETTUKI
YHDENVERTAINEN TAIDE

Vihreä
2020

KETTUKI
YHDENVERTAINEN TAIDE

Tummansininen
2021

KETTUKI
YHDENVERTAINEN TAIDE

Pinkki
2022

KETTUKI / graafinen ohjeisto

2.2 Logon turva-alue

Kettukin logolle on määritetty turva-alue, jonka sisäpuolelle ei saa sijoittaa graafisia elementtejä tai tekstiä.

Turva-alue määrittyy Kettukin logon k-kirjaimen leveyden mukaan joka suunnassa.

KETTUKI / graafinen ohjeisto

2.3 Logon käyttöohjeet

Kettukin logosta käytetään ensisijaisesti värillistä versiota valkoisella tai vaalealla pohjalla.

Logoa ei saa käyttää valkoisena värillisellä pohjalla tai värillisenä kuviollisella pohjalla.

Kettukin logosta on aina käytettävä originaalia versiota. Logon tulee olla kaikissa viestintämateriaaleissa selvästi esillä.

KETTUKI
YHDENVERTAINEN TAIDE

KETTUKI / graafinen ohjeisto

3. Typografia

Kettukin viestinnässä käytetään Open Sans ja Roboto Slab kirjaintyyppejä.

Open Sansia ja sen eri leikkauksia käytetään pidemmissä teksteissä, kuten leipätekstissä. Pääasiassa käytössä ovat normaali- ja lihavaleikkaus.

Roboto Slab ja sen eri leikkauksia käytetään otsikoissa, ingressissä ja nostoissa. Pääasiassa käytössä ovat normaali- ja lihavaleikkaus.

Korvaava fontti on Calibri, jota voi käyttää silloin kun ladattavia fontteja ei ole mahdollista käyttää. Pääasiassa käytössä ovat normaali- ja lihavaleikkaus.

fontit osoitteesta:
www.fonts.google.com

KETTUKI / graafinen ohjeisto

Aa

Open sans / regular

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
1234567890 !"#%&/'()*=?+* '>' ;:.- _

Aa

Roboto Slab / regular

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
1234567890 !"#%&/'()*=?+* '>' ;:.- _

Aa

Calibri / regular

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
1234567890 !"#%&/'()*=?+* '>' ;:.- _

3.1 Typografia käytössä

Pääotsikko:

Roboto Slab, keltainen
leikkaus lihava (bold)
koko 26 pt
riviväli 32 pt

Ingressi:

Roboto Slab, musta
leikkaus lihava (bold)
koko 15 pt
riviväli 16 pt

Leipäteksti:

Open Sans, musta
leikkaus normaali (regular)
koko 11 pt
riviväli 15 pt

Väliotsikko:

Open Sans, musta
leikkaus lihava (bold)
koko 15 pt
riviväli 15 pt

Lorem ipsum dolor sit amet

consectetur adipiscing elit sed, eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua.

Quis aute iure reprehenderit in voluptate esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint obcaecat cupiditat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

Lorem ipsum dolor

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua.

Huomio!
Leipätekstin minimikoko on aina 11 pistettä (pt).

KETTUKI / graafinen ohjeisto

4. Graafiset elementit

Kettukin graafisia elementtejä ovat värikäs viivaelementti ja värilaatikko.

Värikäs viivaelementti

Värikäs viivaelementti koostuu yhdistyksen kuudesta pääväristä. Värit esiintyvät teemavärien vuosijärjestyksessä. Värit erottuvat toisistaan vinolla leikkauksella.

Elementtiä voi käyttää painotuotteissa ja digitaalisissa markkinointimateriaaleissa. Sen tarkoitus on olla tilan jakajana, tiedotteiden ylä- ja alatunnisteissa sekä valokuvien ja painomateriaalien reunassa. Elementin paksuutta voi vaihdella sen käyttötarkoituksen mukaan. Sitä voi käyttää vaaka- tai pystyversiona.

KETTUKI / graafinen ohjeisto

Graafinen värilaatikko

Kettukin toisena graafisena elementtinä on värilaatikko, jonka tarkoitus on korostaa tärkeitä tekstejä. Laatikon oikeassa alakulmassa on vino leikkaus. Värilaatikko on aina lisävärillä ja teksti on aina mustalla.

Elementtiä voi käyttää painotuotteissa ja digitaalisissa markkinointimateriaaleissa. Laatikon kokoa ja muotoa voi vaihdella sen käyttötarkoituksen mukaan, mutta sen visuaalisuus pysyy aina samana. Laatikon värejä käytetään päävärien rinnalla.

Lorem ipsum dolor sit amet consectetur

Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquid ex ea commodi consequat.

Otsikko:

Roboto Slab, musta
leikkaus lihava (bold)
koko 22 pt
riviväli 26 pt

Leipäteksti:

Open Sans, musta
leikkaus normaali (regular)
koko 11 pt
riviväli 15 pt

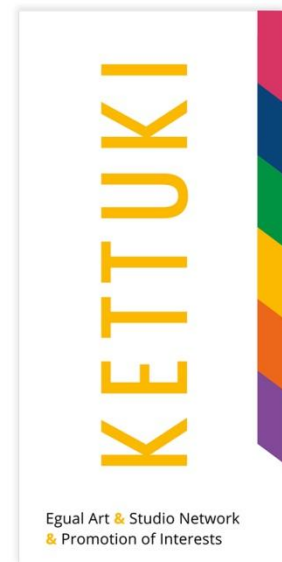
Lorem ipsum dolor sit amet.

KETTUKI / graafinen ohjeisto

4.1 Esimerkkejä viivaelementin käytöstä

KETTUKI / graafinen ohjeisto

4.2 Esimerkki värilaatikon käytöstä

Lorem ipsum dolor sit amet

consectetur adipiscing elit sed, eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua.

Quis aute iure reprehenderit in voluptate esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint obcaecat cupiditat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

Lorem ipsum dolor

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua.

Lorem ipsum dolor sit amet.

Ut enim ad minim, veniam quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquid.

KETTUKI / graafinen ohjeisto